

D I P L O M A M U N K A

Vastag Gyula

2014

**Nemzeti Közsolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar
Büntetőeljárásjogi Tanszék**

A NEMZETKÖZI BŰNÜGYI JOGSEGÉLY

Konzulens:

Dr. PhD. Budaházi Árpád, adjunktus

Szakfelelős:

Dr. habil. Kovács Gábor, egyetemi docens

Készítette:

Dr. Vastag Gyula

**Budapest
2014**

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés	3
2. Fogalmi áttekintés	6
2.1. A jogsegély	6
2.2. Nemzetközi jelleg, külföldi elem	8
3. Történelmi előzmények	10
3.1. Nemzetközi fejlődés	10
3.2. A nemzetközi bűnügyi együttműködés magyar története	12
4. A joghatóság kérdése	15
5. Együttműködés vagy jogsegély?	17
5.1. Az együttműködés oka, célja	17
5.2. A kooperáció dimenziói	18
5.3. Nemzetközi rendőrségi együttműködés	18
5.4. Multilaterális inkriminációs kooperáció	20
5.5. Kódex a bűnügyi együttműködésről – de lege ferenda	21
6. A nemzetközi bűnügyi jogsegélyről szóló törvény	23
7. Az Nbjt. I. fejezete – általános szabályok	25
8. A kiadatás	30
9. Büntetőeljárás átadása, átvétele	36
10. Feljelentés külföldi államnál	41
11. A szabadságelvonás végrehajtásának átvétele, átengedése	42
12. Az elkobzás és elektronikus adat hozzáférhetetlenné tétele	45
12.1. Az elkobzási jogsegély	45
12.2. Elektronikus adat hozzáférhetetlenné tétele	46
13. Eljárási jogsegély	48
14. Alaki és költségviselési szabályok	50
15. Bűnügyi jogsegély a nyomozás tükrében	51
16. Összegzés	54
17. Irodalomjegyzék	58
17.1. Nem idézett, egyéb művek jegyzéke	61
18. Hivatkozott jogi normák és rövidítések jegyzéke	63

1. BEVEZETÉS

A jó bevezetés – alcím hiányában - a dolgozatcím pontosítását, az olvasó kontextusba helyezését szolgálja. Jóllehet bűnügyi vizsgálóként végzett munkám során a hazai büntető anyagi és eljárási jogban el kellett merülnöm, a jogsegély területe – kollégáim többségével egyetemben – számomra nagyon sokáig úgymond fekete lyukat jelentett. Amennyire őszinte, olyannyira sajnálatos is ezen megállapítás különösen azért, mert a büntetőügyekben eljáró hatóság tagja nem minősül(het) laikus személynek, egy nyomozás megindításának alapot szolgáltató történeti tényállásból pedig olyan nyomozati tervet kell tudnia kreálni, melynek napjainkban egyre gyakrabban képezi szerves részét a külföldi elem, így az ismeretlennel való konfrontáció előbb vagy utóbb minden bűnügyi területen dolgozó számára elkerülhetetlenné válik.

Az emberek hajlamosak félni azoktól a dolgoktól, amiket nem ismernek. Fokozottan igaz ezen kijelentés azokra, akik bűncselekmény áldozataivá váltak. Hazánkban az ismertté vált bűncselekmények túlnyomó része sértetti kezdeményezésre jut a hatóságok tudomására. A hatósághoz forduló állampolgár több dolgot mérlegel magában, mielőtt feljelentésének megtételéről dönt. Vagyon elleni delictumok esetében elsődleges motívumot képez kárának megtérítése, személy elleni bűncselekményeknél gyakran bosszúvágytól fűtve, igazságérzetének restitutio-ja érdekében teszi meg a büntetőeljárás megindításához szükséges első lépést.

Egyszerű megítélésű ügy esetében jóval magasabb az ismertté válás esélye, így tipikusan a feljelentés megtételére sarkalló ténynek minősül az elkövető magyar állampolgársága, országunkban tartózkodása, az elkövetési tárgy hazai fellelhetősége, illetve az, hogy a szóban forgó jogsértést Magyarország területén követték el. A sértettek demotiválóan, a látencia növekedésének irányába hatnak a tényállás esetleges külföldi elemei. Az állampolgárok jelentős része sokkal pesszimistábban ítéli meg ügye felderíthetőségét, illetve bizonyíthatóságát, ha például az elkövető külföldi, az elkövetés óta külföldre távozott, a bűncselekménnyel szerzett vagyon nagy valószínűséggel országhatáron kívülre került, vagy ha külföldön valósították meg a feljelentése tárgyát képező jogellenes magatartást, továbbá ha a sértett maga sem hazánk állampolgára. A leírt jelenség azonban nem csak a civileket ejti kétségbe, hanem sok esetben korlátok közé szorítja a büntetőeljárások lefolytatását is, különösen azokban az esetekben, amikor csekélyebbnek minősülő tárgyi súlyú bűncselekmények miatt indulnak azok.

Az ismeretlentől való félelem a hatóságokra is jellemző. Azok számára, akik nem rendszeresen foglalkoznak nemzetközi vonatkozású ügyekkel, kezdetben kilátástalannak tűnik

az ilyen bűncselekmények felderítése, bizonyítása, mondhatni az országhatáron „megáll a tudományuk”, az akta pedig az iratszekrény alján. Kriminológiai szállóige, hogy míg az országoknak határaik vannak, a bűnözők és a bűnözés nem ismeri (el) ezeket. Szintén közhelyesnek hangzik, hogy a bűnüldöző szervek elsősorban saját rendszerüket ismerik, míg a bűnözők egyáltalán nem foglalkoznak azzal, hogy milyen jogrendszer védett értékeit sértik meg.

Bűnügyi vonalon dolgozó rendőrként nem volt kérdés számomra, hogy melyik tanszék által megadott témák közül kutassam fel azt a címet, melyet mind elméleti, mind gyakorlati oldalról is be lehet mutatni. A fenti tapasztalatok s jelenségek mellett jelen munkám elkészítésére inspirált a jogsegély mint relatíve új és igen intenzív mértékben változó jogterület megismerése, illetve olyan kérdésekre történő válaszkérés, mint például mennyiben számít a büntetendőség érvényesítése (büntetőeljárás sikere) szempontjából, ha egy viszonylag nagy büntetési tétellel fenyegetett büntett elkövetését követően az elkövető nem EU tagországban keres menedéket, illetve mi az oka annak, hogy a büntetőjog marginális területére sodródott nemzetközi bűnügyi jogsegély eszközeinek és módszereinek alkalmazására csak kivételesen esetekben kerül sor. Magyarország földrajzi elhelyezkedése kettős szerepet ró ránk. Mindenekelőtt uniós tagállamként kell részt vennünk a közösségi szintű jog alakításában és alkalmazásában, melynek során a jogsegélyügyeket elsősorban az Eube. rendelkezései alapján kell intézni. Nem hagyható figyelmen kívül azonban az sem, hogy EU határországgként az ún. harmadik országokkal kialakított regionális kooperációs kapcsolatrendszerünket is tovább kell fejlesztenünk.¹ Ennek ténye tagadhatatlan, mivel ez nem csak a nemzeti, hanem a közösségi bűnüldözési igénye(in)k minél magasabb szintű kielégítéséhez is szükségeltetik.

A fentiek alapján dolgozatomban célja annak vizsgálata, hogy:

- a nemzetközi bűnügyi jogsegélynek helye van-e a magyar büntetőeljárásban,
- megfelelnek-e a hazai normák a nemzetközi elvárásoknak, illetve milyen ajánlások tehetik hatékonyabbá az intézmény alkalmazását,
- kizárólag a hazai eszközök elegendőek-e a határokon átnyúló bűnözés kezelésére,
- fennáll-e az államok egymás igazságszolgáltatási és büntetés-végrehajtási rendszerébe vetett bizalma, végül

¹ Jozef Balga: A kölcsönös bűnügyi jogsegély az Európai Unió jogrendszerében - In: Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIV., Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs, 2013, p. 416

- szükség van-e egy olyan kódexre, amely átfogóan és egységesen szabályozná a nemzetközi bűnügyi együttműködés hazai joganyagát.

A kérdésekre adandó válaszok megtalálásához az alábbi anyaggyűjtési szempontok figyelembe vételével többirányú kutatási módszert alkalmazok. Vizsgálódásom kiterjed a témával foglalkozó monográfiákra és a tudományos igényű publikált cikkekre egyaránt. A kitűzött célok eléréséhez segítségül hívom továbbá a jogtudományi kutatás eszköztárát, amelynek része a tételes jog értelmezése és elemzése, az összehasonlító feldolgozási, valamint a történeti módszer is. Ennek megfelelően:

- áttekintem a nemzetközi bűnügyi jogsegély jogtörténeti vonatkozásait,
- összevetem, és vizsgálom a nemzetközi bűnügyi jogsegéllyel kapcsolatos hazai és külföldi elméleti, szakirodalmi állásfoglalásokat,
- saját ismereteim, kutatási eredményeim, álláspontjaim megjelenítését kiegészítem kollégáim véleményével, tapasztalataival, legvégül pedig összegzés címszó alatt a dolgozat eredményeit összefoglalom.

Tekintettel arra, hogy „nemzetközi” jelzővel az Európai Unió tagállamainak bűnügyi együttműködése is kétségtelenül illelhető, ezért e sorok közt illő előrebocsátanom, hogy dolgozatomnak nem ez, hanem a klasszikus értelemben vett, EU-n kívüli internacionális együttműködés az elsődleges tárgya, mely ténnyel ugyanakkor nem keletkeztetném a dolgozatban szereplő uniós példák kizárásának obligációját.

2. FOGALMI ÁTTEKINTÉS

2.1. A jogsegély

A jogsegélynek mint fogalomnak több definíciója ismeretes, szemantikai értelemben nincs azonban egységes álláspont. Köznyelvileg – a bűnsegélyhez hasonlóan – járulékos jellegű jogi segítségnyújtásról van szó, mely egyrészt feltételez egy fő eljárást, másrészt pedig szűkíti a közreműködés volumenét is, az eljáráshoz csupán támogatást ad, de nem jár teljes hatáskörátvétellel. A hétköznapi jelentéstartalom feleltethető meg az ún. másodlagos formájú jogsegélyi eljárásoknak, míg elsődleges² típusúról akkor beszélhetünk, ha valamely állam az eljárás jelentős részét vagy akár egészét átveszi a megkereső féltől.³ A szekunder jellegnél markánsan kivehető az a mögöttes állami érdek, miszerint az alanyi értelemben vett ius puniendi gyakorlásáról nem kíván lemondani, míg az elsődleges jogsegély esetében már a felelősségre vonás és büntetés objektív, nemzetek felett álló céljai dominálnak.

Lényeges eltérések tapasztalhatók a szakirodalmi szerzők álláspontjai között, már ami a jogsegély tartalmát illeti. Az egyik legtagabb értelmezés szerint az egyes államok által a bűncselekmények elleni közös harc keretében általában nyújtott segítség érthető alatta.⁴ Ehhez hasonlóan vélekednek, akik a nemzetközi bűnügyi együttműködés jogát a nemzetközi bűnügyi jogsegéllyel azonosítják⁵, míg más nézetek⁶ a több-kevesebb viszonyrendszerébe helyezik a két fogalomkört. Az előbbi álláspont helyessége évszázadokon át tartotta magát, azonban a XX. század - a globalizáció áldott és ártó hatásaival együtt – olyan változásokat hozott a tágabb értelemben vett bűnügyi kooperáció területén (is), mely a fogalmak ártértekélését vonta maga után. Így ma törvénysértőnek minősülne egy nyomozás felfüggesztése azon okból, hogy a (nem ügyészi) nyomozó hatóság adatok szolgáltatása végett közvetlenül⁷ kereste meg a külföldi, hasonló hatáskörű hatóságot a Bszne. vonatkozó rendelkezései alapján.

A XIX. századig a bűnügyi jogsegély egyben az együttműködést kizárólagos területe is volt, fő formáját pedig a kiadatás képezte, ami a jogsegélynek mára már – jóllehet kétség kívül jelentős, de - csak az egyik fajtája. A századforduló környékén nemzetközi jogsegély alatt azt a segítséget értették, amit a különböző államok igazságügyi hatóságai a

² pl. Nbjt. 4. § (1) bek. b) pont

³ Wiener A. Imre: Nemzetközi bűnügyi jogsegély, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1993, pp. 45-46

⁴ Márkus Ferenc: A büntető ügyekben nyújtott jogsegély mint a nemzetközi büntetőjog intézménye - In: Állam és jogtudomány 12. évf. 2. sz., MTA Jogtudományi Intézet, Budapest, 1969, p. 310

⁵ Karsai Krisztina – Ligeti Katalin: Magyar alkotmányosság a bűnügyi jogsegélyjog útvesztőiben – In: Magyar jog 55. évf. 6. sz., HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2008, p. 399

⁶ M. Nyitrai Péter: Nemzetközi és európai büntetőjog, Osiris Kiadó, Budapest, 2006, p. 261

⁷ Itt nem a Bszne-ben írt közvetlenséget értem, hanem az igazságügyi hatóság kihagyását.

jogszolgáltatás előmozdítása végett egymásnak nyújtanak.⁸ Később a Be.⁹ XVIII. fejezetének IV. címében a jogalkotó a bűnügyi jogsegélyt az egyéb jogsegéllyel azonosította, és látszólag kivette (bár inkább kiemelte) e körből a kiadatást mint másodlagos és a büntetőeljárás felajánlását mint elsődleges jogsegélyi módozatokat. A hatályos Nbjt. taxatív módon sorolja fel a jogsegély aktuális formáit, a Be-ben lévő egyéb jelzöt eljárásira cserélte, és jóval több jogsegélytípust is önállóan nevesít, így a(z):

- kiadatást,
- büntetőeljárás átadását, illetve átvételét,
- szabadságelvonással járó büntetés vagy ilyen intézkedés végrehajtásának átvételét, illetőleg átadását,
- vagyonelkobzás, elkobzás vagy ezzel azonos hatású büntetés vagy intézkedés végrehajtásának átvételét, átengedését,
- elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tétele vagy ezzel azonos hatású büntetés vagy intézkedés végrehajtásának átvételét és átengedését,
- eljárási jogsegélyt,
- külföldi államnál történő feljelentést.

A fogalom tartalmának tisztázását nem könnyítette meg a 2001-ben kiadott IM tájékoztató¹⁰ sem. A jogsegély általános definíciójának meghatározásakor (21. pont) még érthető, hogy annak alanyi körét – az Nbjt-vel ellentétben - nem kizárólag igazságügyi hatóságok vonatkozásában vonja meg¹¹, viszont amikor a második mondatban a fogalmat az eljárási jogsegéllyel azonosítja, kirekeszti az összes primer típusú igazságügyi együttműködési formát az értelmezésből – tagadva ezáltal többek között a büntetőeljárás átvételének jogsegélyi jellegét is. A jogsegély ilyen aspektusban való felfogása a fentiekben részletezett köznyelvi értelmezés eredményét tükrözi, és ellentétben áll a tájékoztató VIII. fejezetében (155. pont) foglaltakkal is, ahol az Nbjt-vel összhangban kerültek meghatározásra a jogsegély lehetséges változatai.¹²

A jogsegély típusai osztályozhatók aszerint is, hogy a kérő és a teljesítő felek hatásköre milyen mértékű egyezőséget mutat. Amennyiben a megkeresettel azonos hatáskörű szervtől érkezik a jogsegély teljesítését célzó kérelem, horizontális típusú együttműködésről beszélünk, míg ha ugyanez eltérő hatáskörű hatóságok között zajlik, úgy diagonális jellegű

⁸ Márkus Dezső (szerk.): Magyar Jogi Lexikon V. kötet, Pallas Rt., Budapest, 1904, p. 547

⁹ Ehelyütt az 1973. évi I. törvény értendő.

¹⁰ 8001/2001. (IK. 4.) IM tájékoztató a nemzetközi vonatkozású ügyek intézéséről

¹¹ L. Ket. 27. § (3) bek.

¹² A problémát orvosolták az újabb kiadásban: 8002/2008 IRM tájékoztató a nemzetközi vonatkozású büntető ügyek intézéséről

kooperációról van szó.¹³ Hazai viszonylatban, ha egy nyomozás során tanúkihallgatás fogatosítása végett helyi rendőrkapitányság küld megkeresést eltérő illetékességgel rendelkező, de szintén rendőri szervnek, akkor tipikusan horizontális, míg ha például valamely nyomozó hatóságot egy járási hivatal belföldi jogsegély keretében keres meg, és kéri hivatalos iratok megküldését, akkor az együttműködés diagonális formájával találkozunk.

A jogsegélynek továbbá nem feltétlenül kell külföldre irányulnia, sőt a külföldi (nemzetközi) jogsegélyek száma elenyészőnek minősül az országhatárt át nem lépő megkeresésekkel szemben. Ennek megfelelően szabályozzák jogáganként¹⁴ a külföldi és belföldi jogsegélyt. A fentebb írtakkal összefüggésben két dolgot tartok szükségesnek ehelyütt hangsúlyozni. Egyrészt, hogy jelen dolgozat kizárólag a bűnügyi tárgyú jogsegéllyel foglalkozik, azaz azon esetekkel, amikor a jogsegélyt folyamatban lévő büntetőeljárásban vagy azzal kapcsolatban kéri az illetékes hatóságok. Másrészt pedig, hogy a jogsegélyi alakzatok közül kizárólag az ún. klasszikus bűnügyi együttműködési formákra terjesztettem ki vizsgálódásom körét – nem tagadva az Európai Unió keretében belüli integráció eredményeként megjelenő, helyenként az Nbjt-t is szubszidiárius háttérjogszabállyá minősítő *acquis communautaire*¹⁵ nemzetközi mivoltát is egyben.

2.2. Nemzetközi jelleg, külföldi elem

A bűnügyi jogsegély nemzetközi jelzője kapcsán érdemes megkülönböztetnünk magának a jogsegélynek a jellegét, illetve a jogsegély alkalmazását igénylő komponenst, a külföldi elemet. Ahhoz, hogy felmerüljön a bűnügyi jogsegély alkalmazásának szükségessége, az alapul fekvő tényállás valamely szegmensének túl kell terjeszkednie Magyarország határain vagy állampolgárain. A fogalom elnevezését mindenképpen helytállónak tartom, hiszen államok közötti segítségkérésről, közreműködésről van szó, a jogviszonyban nem magánszemélyek, hanem kizárólag hatóságok szerepelnek, így csak e kategórián belül lehet földrajzilag pontosításokat tenni az adott jogsegély európai (Európai Unió) vagy regionális (pl. kelet-közép európai) jellegéből adódóan.

Fontos, hogy önmagában a külföldi elem tényállásbeli léte még nem feltétlenül indokolja nemzetközi bűnügyi jogsegélyjog alkalmazását, hiszen a hatályos büntető törvényünk értelmében a magyar törvényt kell alkalmazni a külföldi állampolgár hazánkban

¹³ M. Nyitrai Péter (2006): i.m. p. 260

¹⁴ Pl. Ket. 26-28. §§, Jogs. tv., Nmjt.

¹⁵ Eube. és annak 2. §-a

elkövetett bűncselekményére is, ezért ha a terhelt jelenléte biztosított, vagy hazai jogi eszközökkel biztosítható az eljárás folyamán, és a megalapozott döntés meghozatalához szükséges bizonyítási cselekmények belföldön elvégezhetők, akkor nem szükséges a nemzetközi bűnügyi jogsegély lehetőségével élni.

A fentiek alapján jogsegélyt igénylő külföldi elemnek:

- a terhelt vagy egyéb kihallgatandó személy külhoni tartózkodási helye,
- bizonyítási eszközök külföldi fellelhetősége,
- más országban folyó párhuzamos eljárás minősülhet¹⁶.

¹⁶ A felsorolás exemplifikatív.

3. TÖRTÉNELMI ELŐZMÉNYEK

3.1. Nemzetközi fejlődés

Egy jogintézmény történetiségének bemutatása azért fontos, mert olykor csak így lehet választ kapni a jelenkor miértjeire, így mérhető fel a fejlődés mértéke, és ezúton fogalmazhatók meg pro futuro lehetőségek, fejlesztési irányok, azaz a történet megismerésével lehet az elkövetkező időkre konzekvenciákat levonni. A középkorban a XIV. században Bartolus de Sassoferato, majd tanítványa, Baldus de Ubaldis az alábbiak szerint foglalta össze a bűnügyi együttműködésre vonatkozó elméleteket¹⁷:

- ha külföldi személy belföldön követte el bűncselekményét, a belső jog vonatkozott rá kivéve, ha nem ismerte a törvényt, és azt tartózkodási helyére tekintettel nem is kellett hogy ismerje,
- a passzív személyi elvnek akkor volt szerepe, amikor a bűncselekmény elkövetésének helye szerinti bírói hatalom nem kívánt vagy nem volt képes eljárni,
- a principium personale alkalmazására akkor került sor, ha a törvény expressis verbis rendelkezett arról, hogy a saját polgár megbüntetését külföldön elkövetett cselekménye miatt kívánja,
- külföldön külföldi által elkövetett delictumra a belföldi jog nem volt alkalmazható,
- differenciáltak a bűncselekmény elkövetése és a befejezett bűncselekmény között,
- a bűnsegéd és a felbujtó az elkövetés helye szerinti törvény értelmében felelt,
- a tolvaj azon törvény rendelkezéseinek megfelelően volt büntetendő, amely államban a lopott dolgokkal együtt megtalálták,
- a külföldön elkövetett bűncselekményt a belföldön megvalósítottéhoz hasonlóan kellett figyelembe venni a visszaesés szempontjából,
- csak személyi hatályában volt a külföldi ítélet elismerve, vagyoni hatályát tekintve nem.

A fent rögzített elvek a századok folyamán nem vesztek aktualitásukból, az állami ius puniendi-t megalapozó elvekként zömmel a jelen kor nemzeteinek anyagi jogi szabályai között is megtalálhatóak. A középkorban az államok közötti bűnügyi együttműködés leginkább a politikai bűncselekmény üldözésében öltött testet ad hoc jelleggel, nem volt állandósult gyakorlata. Ami a kooperáció formáját illeti, elmondható, hogy az kizárólag jogsegélyi volt, azon belül is a kiadatást preferálták. Európában az első e tárgyban kötött államközi szerződést 1174-ben kötötte meg a skót Vilmos és Anglia királya, II. Henrik, majd ezt követte a XIV. század elején Anglia és Franciaország között kötött felségsértők és

¹⁷ Békés Imre (szerk.): Büntetőjog Általános Rész, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2003, p. 437

hazaárulók kiadásáról rendelkező szerződés. Szabályt erősítő, korszakra egyébként nem jellemző kivételként jelentkezett 1376-ban Savoya grófja és V. Károly közötti megállapodás, mely a közbűntettek elkövetőinek kiadatását is szabályozta.¹⁸

Ezt követően, a modern korszakban a külföldi elemeknek eredendően belföldi jogviszonyokba történő egyre gyakoribb diffundálása vezetett el az államok azon felismeréséig, miszerint a határokon átnyúló bűnözés betegsége nemcsak hogy nem gyógyítható kizárólag hazai eszközökkel, de még kezelésére sincs reális esély. Az országhatárokat (el) nem ismerő bűnelkövetők ellen csak egymással együttműködve lehet fellépni, az együttműködés ára pedig az addig egyoldalúan gyakorolt ius puniendi megosztása volt. A felvilágosodás korszaka a kiadás jogának területén olyan szemléletváltást hozott, melynek eredményeként jöhetett például létre a jakobinus alkotmányban az a rendelkezés, miszerint a politikai indíttatású bűncselekményeket kivették a kiadás hatálya alól. A pálfordulást az alábbi okok magyarázták¹⁹:

- a politikai meggyőződés az egyén belső hitének része, azaz személyi szabadságjogainak korlátozhatatlan eleme,
- a politikai konfliktusok helyi problémát jelentenek, az ilyen viszonyokba történő beavatkozás az adott állam belügyeibe való beavatkozás nemzetközi jogi tilalmába ütközne, mely sértene a szuverenitás belső oldalát,
- a kiadást kérő államban fennáll az elfogult bíraskodás és megtorló végrehajtás reális lehetősége, hiszen a kikérő állam egyszersmind sértett is,
- a ma politikai bűnelkövetője a belső állami viszonyok intenzív változása következtében a holnap elismert állami vezetője lehet.

A felsorolt okokat mai szemmel nézve több ponton vitathatónak tartom. Abban teljes konszenzus van, hogy az ember politikai meggyőződéséhez való joga - a lelkiismeret és vallás szabadságához hasonlatosan – mindaddig abszolút korlátozhatatlan, míg annak gyakorlása más alapvető jogot nem sért. A gyakorlás módja azonban olyan tág kategóriát takar, melybe ugyanúgy beletartozhat a holnap politikai vezetővé válásának esélye, mint a holnap terroristájává vagy akár népirtójává avanzsálás lehetősége. Az állam sértetti pozícióba helyezése pedig elvileg minden olyan bűncselekménynél elképzelhető, melyeknek in concreto nincs sértettje, így az olyan közrend és közbiztonság elleni delictumokat is e körbe lehetne vonni akár, melyek viszonylatában a politikai vonatkozás semmilyen formában nem lelhető

¹⁸ Wiener A. Imre (szerk.): Büntetőjog Általános Rész, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2002, p. 265

¹⁹ Részletesebben: M. Nyitrai Péter (2006): i.m. p. 35

fel. Ez az indok az államok egymás igazságszolgáltatási és büntetés-végrehajtási rendszerébe vetett bizalom hiányában gyökerezik, melynek kiirtására - noha jelentős regionális erőfeszítések²⁰ történtek - világviszonylatban még várni kell.

A politikai bűncselekmény kiadatás alóli mentességét Belgium kodifikálta hazai jogában először 1833-ban, majd szintén a XIX. században a belga példán felbuzdulva kiadási törvényeket hoztak még az Amerikai Egyesült Államokban (1848), Luxembourgban (1870), Nagy-Britanniában (1870), Hollandiában (1875), Kanadában (1878), Japánban (1887), Peruban (1888), Svájcban (1892) és Mexikóban (1897) is.²¹

A nemzetközi szerződések és kiadási törvények – jogsegélyi mivoltukból adódóan – a bűnözésre csak utólag voltak képesek reagálni, a bűnügyi együttműködés palettájáról egészen a XX. századig hiányzott a preventív hatást célzó rendőrhatalóságok közötti kooperáció területe. Az első Bűnügyi Rendőrségi Konferenciára Monacóban került sor 24 állam képviselőjének részvételével 1914-ben. Az értekezlet tárgyát a letartóztatások, kiadások gyakorlati menete, nemzetközi bűnügyi nyilvántartás felállítása és személyazonosítási technikák képezték, továbbá itt merült fel egy nemzetközi iroda létesítésének is az ötlete, melynek realizálására 1923-ig kellett várni, ekkor jött létre ugyanis a Bűnügyi Rendőrség Nemzetközi Bizottsága Bécsben. A szervezet fejlődését derékba törték a II. világháború eseményei, 1942-ben végleg náci irányítás alá került, és székhelyét Berlin városába helyezték át. A szervezet újjáalakítása 1956-ban következett be, ekkor nyerte el mai, INTERPOL (International Criminal Police Organization) elnevezését.²²

3.2. A nemzetközi bűnügyi együttműködés magyar története²³

Európa szerves részeként hazánk történetének kezdeti szakaszában is a kiadatás jelentette az együttműködés egyetlen formáját és tartalmát. 1843-as törvényjavaslatában Deák Ferenc kifejezetten a kiadatás megtagadásának álláspontjára helyezkedett, és a menedékjog politikai jogi jellegét hangsúlyozta. A Kiegyezéssel elismertük az Ausztria által korábban kötött kiadási szerződések hatályát, azonban önálló törvény meghozatalára csak 1871-ben került sor. Az említett (1871. évi XXIV. törvénycikk), valamint az azt követően e tárgyban született jogszabályokban rendre megjelent többek között a politikai bűncselekmények

²⁰ L. az Eube-ben az átadás feltételrendszere.

²¹ M. Nyitrai Péter (2006): i.m. p. 37

²² <http://www.interpol.int/About-INTERPOL/History> (2014. 02. 28.)

²³ Bővebben l: Törő Andrea: A nemzetközi bűnügyi együttműködés kezdetei - In: Ügyészek lapja 17. évf. 6. sz., Ügyészek Országos Egyesülete, Budapest, 2010, pp. 137-146

kivétele²⁴, valamint a saját állampolgár kiadatás alóli mentessége, mely rendelkezéseket a hatályos Nbjt. is tartalmazza.²⁵ A törvénycikk lehetőséget biztosított az egyéb eljárási jogsegélyre is, a kérelmek előterjesztésének közös jellemzője pedig a diplomáciai út kötelező igénybe vétele volt.

Ezután a hazai jogsegélyfejlődés történetében a XIX. század végén volt egy provizórikusnak nevezhető időszak, amikor igazságügyi rendelettel lett szabályozva a bűnügyi együttműködés (USA-val és Bajorországgal), végül 1912-re már szinte az összes európai állammal élő kiadatási szerződéses kapcsolata volt hazánknak.

Az I. világháborút követően az 1930-as évekre tehető a jogsegély egyezményesítésének fellendülése, azonban itt már nem pusztán a kiadatási kérdések kerültek szabályozásra, hanem a bűnügyi jogsegély egyéb területéről is részletesebben rendelkeztek. Erre az időszakra szilárdultak meg a magyar kiadatási jog princípiumai²⁶ is, melyek a következők (voltak):

- a kiadást az az állam kérhette, amelynek a területén a cselekményt elkövették, és néhány kivételtől eltekintve csak a megkeresett állam területén kívül elkövetett súlyosabb bűncselekmények esetében volt helye kiadatásnak (*locus delicti*),
- a cselekménynek mindkét állam törvényei szerint bűncselekménynek és büntetendőnek kellett lennie [kettős inkrimináció – Nbjt. 11. § (2) bek.],
- kizárt volt a kiadatás politikai bűncselekmények esetén – kivéve, ha fennállt a belga merényleti záradék megállapíthatósága [Nbjt. 5. § (3) bek.],
- a kiadást ahhoz a feltételhez lehetett kötni, hogy a jogsegélyt előterjesztő állam csak azért a bűncselekményért vonja felelősségre az elkövetőt, amely miatt kiadatták [specialitás elve – Nbjt. 16. § (1) bek.],
- a kiadatás teljesítését a megkeresett állam ahhoz a feltételhez köthette, hogy a kiadott személy büntetőjogi felelősségének megállapítása esetén a kikérő állam bizonyos szankciótípust nem alkalmazhat vele szemben [Nbjt. 7. §, 15. §].

Az ország regionális külkapcsolatai alakulásának hatására a XX. század második felére létrejött a magyar-osztrák (1976) és a magyar-jugoszláv jogsegélyszerződés (1968). A két megállapodás közül az Ausztriával kötött volt teljesebb körű, a kiadatás mellett az akkor

²⁴ Kiegészítve az ún. belga merényleti záradékkal: Belgium 1856. évi márc. 22-én törvényt hozott, mely szerint az „idegen államfő elleni merénylet, ha az emberölés, gyilkosság vagy méreggyilkosság tényálladékat megállapítja, a kiadatás szempontjából nem tekintendő politikai bűntettnek”, így tehát ezen típusú politikai bűncselekménynél helye van a kiadatásnak.

²⁵ 5. § (1) bek. b) pontja és 13. § (1) bek.

²⁶ Bursics Zoltán: A magyar anyagi büntetőjog vázlata, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1936, pp. 40-41

ismert jogintézményekhez mérten lehetőség volt a jogsegélyforgalom más területekre való kiterjesztésére, így például a büntetés végrehajtásának transzferálására is.²⁷ Az 1990-es éveket megelőzően az államok akkori zártsága mellett az is hozzájárult a nemzetközi együttműködés fejlődésének stagnálásához, hogy az állampolgárok külföldi utazásra való lehetőségei, de a „létező szocializmus” országaiba nyugati államok polgárai számára a beutazás is jelentős mértékben korlátozott volt. Következésként a határokon átnyúló bűnözés jelentéktelennek volt mondható, gyakorlatilag nem is létezett.²⁸

A bűnügyi jogsegély történetének felvázolása során nem tértem ki az Európai Unión belüli fokozottabb bűnügyi együttműködés fejlődéstörténetére. A két vonal bár azonos töről fakad, és valószínűleg egyazon cél felé vezet, mégis a XX. század második felétől tapasztalt integrációs folyamatok azt éreztetik, hogy a regionális szintén együttműködő országok le kívánják rövidíteni a totális, (minél kevesebb vagy) teljesítési feltételt egyáltalán nem támasztó jogsegélyhez vezető utat.

²⁷ Hlavathy Attila: Bűnügyi jogsegélykapcsolatok a pannón régióban 1993 őszén - In: Ügyészségi Értesítő XXX. évf. 2. szám, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Rt., Budapest, 1994, p. 14

²⁸ Bócz Endre: Bűnügyi együttműködés az Európai Tanács tagországainak ügyészségei között - In: Ügyészek lapja 4. évf. 1. sz., Ügyészek Országos Egyesülete, Budapest, 1997, pp. 12-13

4. A JOGHATÓSÁG KÉRDÉSE

Az államok szuverenitását manapság inkább politikai, jogi és gazdasági, semmint földrajzi vonatkozásban érdemes vizsgálni. Országok egymás melletti (de legalább is egy bolygón) létezése rengeteg kölcsönhatást generál, melyeknek jótékony hatását oly módon igyekeznek a részes államok kihasználni, hogy mindeközben minél kevesebb negatívum érje őket. A terra nullius fokozatos felszámolásával az independencia jelentősége oly mértékben értékelődött fel, hogy azt csak a más államokkal történő kapcsolatrendszer kialakításának szükséglete haladta meg. Fokozottan igaz ezen megállapítás a legsűrűbben lakott kontinensen létrehozott közösség tagállamaira.

A szuverenitás belső oldalaként felfogott jogalkotási hatáskörbe tartozik az állam azon joga, hogy mely magatartásokat kriminalizál, és tesz az anyagi büntetőjoga részévé. Ezzel a hatalmával elvileg korlátlanul élhet, azonban más állam hasonló hatáskörgyakorlása már pozitív joghatósági összeütközést generálhat in abstracto, in concreto egyaránt. Az államok büntetőjogában jellemzően kombináltan érhetőek tetten a büntető joghatóságukat megalapozó elvek²⁹, melyek a joghatósági kollízió potenciális bázisát is jelentik egyben. Példának okáért egy magyar állampolgár által Franciaországban egy német állampolgár sérelmére elkövetett szándékos emberölés miatt a locus delicti szerinti állam a területi, Németország a passzív, míg hazánk az aktív személyi elvet deklaráló³⁰ joghatósági és anyagi jogi rendelkezései alapján vonhatná felelősségre a tettet.

A pozitív joghatósági összeütközések – az állami szuverenitás miatt – elkerülhetetlenek. Teljes kiküszöbölésükre csak egy elméleti megoldást tudok elképzelni, ami azt feltételezi, hogy a Földön csak egy állam van, így az összeütközés alanyi szempontból válna lehetetlenné³¹.

Kizárólag:

- területiségen alapuló joghatóságok esetében az állapot-bűncselekmények,
- aktív és passzív személyi elvek esetén a kettős vagy többes állampolgárság,
- a védelmi elv alkalmazása kapcsán a magánváddal üldözhető delictumok,
- az univerzális joghatóság elismerésével a társadalomra legkevésbé veszélyes bűncselekmények okoznának joghatósági konfrontációt.

A kontinentális országokban általánosan érvényesül a személyi elv megalapozta joghatóság. Eszerint annak a közösségnek kell büntetni, amelyhez a delikvens tartozik, mert

²⁹ Busch Béla (szerk.): Büntetőjog Általános Rész, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2009, pp. 472-473.

³⁰ a nullum crimen sine lege követelménye szerint inkább konstituáló

³¹ A szuverenitás jelentése pedig – a külső oldalának eltűnésével – kiüresedne.

leginkább annak áll érdekében. Ennek megfelelően a jogsegély minden formája elfogadott, és a módozatok közti választás éppen arra esik, ami a legoptimálisabban szolgálja a szerződő államok büntető igazságszolgáltatását, ideértve a terhelti és sértetti érdekeket is. Az Egyesült Királyság például sokáig távol tartotta magát a büntetőjogi együttműködéstől, véleményük szerint az eljárások lefolytatására az az állam a legmegfelelőbb, amelynek területén elkövették a cselekményt. Ez a felfogás korlátozza a jogsegély egyes formáinak alkalmazhatóságát.³²

A korábban írtakból levezetve kitűnik, hogy a joghatósági szabályok kombinált kodifikálása szükségszerűen magával vonja a bűnügyi jogsegély alkalmazását is. Ha a fenti példában szereplő magyar állampolgár egy mozzanatú cselekményét szintén hazánk állampolgárának sérelmére követi el belföldön, akkor is fennáll annak lehetősége, hogy a büntetőeljárás előtt vagy alatt külföldre távozik, vagy olyan bizonyítékok merülnek fel, melyek külföldről történő beszerzése iránt kell intézkedni.

³² Holé Katalin: Bűnügyi együttműködés Európában - In: Kriminológiai és kriminalisztikai tanulmányok (1996-1999) 36. kötet, Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet, Budapest, 1999, p. 277

5. EGYÜTTMŰKÖDÉS VAGY JOGSEGÉLY?

5.1. Az együttműködés oka, célja

Evidens, hogy az államok a büntető igazságszolgáltatási intézményrendszerük felépítésével és működtetésével elsősorban saját belső társadalmi, gazdasági, állami rendjüket kívánják védeni az e viszonyokat sértő vagy veszélyeztető emberi tevékenységekkel, mulasztásokkal szemben. E tekintetben teljes mértékben szuverenitásukhoz tartozik, hogy a védelmet milyen módon (elrettetés vagy megtorlás) és milyen eszközökkel (operatív vagy nyílt eljárások) kívánják biztosítani. Manapság azonban egyre gyakrabban találkozni olyan bűnelkövetéssel (különösen az ún. internetes bűnözés terén), ahol a tényállási elemek különböző országokban valósulnak meg³³, így egyszerre több állam által védett jogi tárgyat támadnak, vagy fenyegetnek, melynek révén akarva-akaratlanul is kapcsolatba kerülhetnek egymással a nemzetközi jog alanyai. Az elkövetést követően pedig semmi sem garantálja, hogy az elkövető helyben marad, és nem él a mobilitás szabadságával, mely az Európai Unión belül fokozottan érvényesül, ezért ahhoz, hogy egy „sértett” állam érvényt tudjon szerezni felelősségre vonási igényének, igen gyakran fel kell vennie a kapcsolatot, együttműködésre kell kényszerülnie más szuverén állammal, államokkal.

Joggal merülhet fel a kérdés, hogy mégis miért vetik magukat alá az önálló szuverén felek az együttműködés kötelezettségének? Ezen kérdés megválaszolásához szükség volt a bűnügyi jogsegély intézményének olyan szintre történő fejlesztésére, amikor az államok felismerték, hogy a külföldön elkövetett bűncselekményekkel igenis törődniük kell, illetve az sem megoldás, hogy a belföldön elkövetett közönséges delictumok elkövetői más országokban lelnek menedékre, más állam terhén maradnak.³⁴ Ahhoz, hogy érdemben reagálni tudjanak a bűnözés alakulására, először bi-, később multilaterális szerződéseket kötöttek a kooperáció jegyében. A szuverenitás ilyen értelemben vett önkorlátozása több, egymással párhuzamos okra vezethető vissza.

Az együttműködés egyik indoka az volt, hogy minél szélesebb alanyi kör részvételével létrehozott többoldalú egyezményekkel minimalizálják a kétoldalú megállapodásokból eredő eltéréseket, mely által elindult a jogok egyfajta harmonizációja.³⁵ A másik oknak az tekinthető, hogy a nemzetközi együttműködés két dimenziós modellje kiegészült egy

³³ Tipikusan ilyen bűncselekmény a csalás: az elkövetés idején az alany, a passzív alany és a sértett is eltérő országokban tartózkodhat, míg az sem kizárt, hogy az eredmény (kár) egy negyedik ország területén realizálódik.

³⁴ M. Nyitrai Péter: A nemzetközi bűnügyi együttműködés elméletének alapjai Hugo Grotius gondolatvilágában - In: Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica Tomus XVI, Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 1999, p. 96

³⁵ Ligeti Katalin: Büntetőjogi és bűnügyi együttműködés az Európai Unióban, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2004, p. 27

harmadik pólussal, amit az érintett érdeke képviselt. A büntetés(végrehajtás) a megtorló és objektíve preventív funkcióján túl elkezdte az elkövető reszocializációjával és a visszaesés megakadályozásával kapcsolatos szerepét is betölteni, melynek katalizátorát képezte az emberi jogok fokozatos térnyerése is.

5.2. A kooperáció dimenziói

Az együttműködés és jogsegély fogalom párt jóllehet még a szakmai zsargon is felváltva használja, eltérő jelentést hordoznak. Az Nbjt. 1996-os megjelenése előtt a kihirdetett nemzetközi egyezményeken túlmenően kizárólag a Btk. és a Be. tartalmazott a nemzetközi bűnügyi együttműködés joganyagának megfelelő rendelkezéseket, s nem létezett a nemzetközi bűnügyi jogsegély büntetőjogon belül önálló jogterületként felfogott koherens rendszere.³⁶ Ennek megfelelően a bűnügyi együttműködés és jogsegély viszonya sem lett tisztázva, különválasztva, a két szónak egyazon jelentést tulajdonították.

A bűnügyi kooperációnak a jogsegély csak egy szeletét képezi, mellette foglal helyet még a nemzetközi rendőri, illetőleg a kiemelkedő súlyú bűncselekmények büntetendővé nyilvánításának tárgyában folytatott inkriminációs együttműködés³⁷ is.

5.3. Nemzetközi rendőrségi együttműködés

A rendőri együttműködés több ponton tér el a jogsegélytől. Sommás megállapításként elmondható, hogy elsősorban a bűncselekmények megelőzése, felderítése és nyomozása terén az illetékes hatóságok közötti információ-gyűjtésben, tárolásban, feldolgozásban, elemzésben és cserében, közös képzésben, közös értékelésben, közös (operatív) akciók előkészítésében, összehangolásában, kivitelezésében, nyomozások irányításában, koordinálásában, illetékes személyek kapcsolatában, közös adatbankokban, dokumentációs és statisztikai hálózatokban nyilvánul meg. Az igazságügyi együttműködés a jogsegélyben (köztük a kiadatásban, valamint átadásban), illetve ezek megkönnyítésében, egyszerűsítésében, meggyorsításában érdekelt.³⁸ A rendőri kooperációban intézményi szempontból a nyomozó hatóságok, valamint

³⁶ M. Nyitrai Péter: A nemzetközi bűnügyi együttműködés hazai jogának nemzetközi jogi konformitása – In: Büntetőjogi Kodifikáció 2005/1, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2005, p. 24

³⁷ Nagy Judit: Közös nyomozócsoporthoz az Európai Unió tagállamai közötti bűnügyi együttműködésben – PhD értekezés, KRE, 2010, p. 10, http://193.224.191.196:8080/phd/Nagy_Ertekezés.pdf (2014. 02. 15.)

³⁸ Fejes Péter: Az európai büntetőjogi integráció erősítésének lehetőségei és akadályai – PhD értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem, 2008, p. 117, http://phd.lib.uni-corvinus.hu/405/1/fejes_peter.pdf (2014. 02. 11.)

a nyomozó hatósági jogkörrel felruházott közigazgatási szervek³⁹ vesznek részt. A horizontális irányú segítségnyújtás igazságügyi hatóságok közbeiktatása nélkül zajlik, s ezen nem változtat az a tény sem, hogy a megkeresések küldését és fogadását leggyakrabban⁴⁰ nem az információt igénylő vagy az azzal rendelkező szerv, hanem a NEBEK koordinálja. A vertikális ezen a területen azt feltételeznél, hogy a nemzeti, bűnüldözéssel foglalkozó hatóságok felettes szerveként egy nemzetközi, operatív jogosítványokkal is rendelkező szerv lenne, melyhez legközelebb talán az Europol áll - legalább is európai viszonylatban -, de attól mégis oly mértékben távol, hogy ennek reális lehetősége ebben az évtizedben még biztosan nem merül fel.⁴¹

Tartalmukat tekintve is eltérés mutatkozik a jogsegély és az együttműködés között. A rendőri együttműködés területe a bűnüldözés. A Bsze. a bűnüldözést az igazságügyi jogsegély körén kívül eső, nemzetközi együttműködés keretében folytatott bűnfelderítő és bűnmegelőző tevékenységként definiálja. Eszerint a rendőri együttműködésnek nem feltétele egy korábban elkövetett bűncselekmény, nem kizárólag múltbéli események felderítése és bizonyítása során nyílt eljárásban alkalmazható, hanem preventív és operatív célokat is szolgálhat.

A rendőri együttműködésre alakszerűségére főként az informalitás jellemző, mely a megkeresések teljesítésének gyorsaságát és a nagyobb hatékonyságot is implicálja. Ebből kifolyólag meglátásom szerint a jogirodalom egyes szerzői okkal tarthatnak a bűnügyi jogsegély „elrendőriesedésétől”⁴², különösképp az EU-n belül. Személyes tapasztalataim szerint nem egyszer gyorsabban adtak választ - még a NEBEK közbeiktatásával is(!) - külföldi hatóságok a hazai társszerveknél, akiknek a Be. alapján kellett megkeresést küldeni. Az egyik sorozat jellegű internetes csalás nyomozása során egy svájci illetőségű személy kihallgatása vált szükségessé, aki potenciális sértettként merült fel az eljárásban. A kihallgatásról szóló jegyzőkönyvet 30 nap alatt küldte meg a Schaffhauser Polizei, míg ugyanebben az ügyben a német hatóságok telefonon nyilatkoztatták a sértett állampolgárukat, és nem egészen 20 nap múlva már meg is érkezett a válaszclevelük (NEBEK által magyar nyelvre fordítva). A teljes elrendőriesedés ellen hathat a rendőrségi szervezeten belül nem

³⁹ Bsze. megfogalmazásában: a rendőrség, a Vám- és Pénzügyőrség bűnmegelőzési és bűnüldözési feladatot ellátó szervei, valamint törvény alapján bűnmegelőzési és bűnüldözési feladatok végzésére feljogosított, nemzetközi együttműködésre is felhatalmazott más szerv.

⁴⁰ Kivételekre példa: Bsze. 14. § (1) bek. a) pont, 16/F. § (1) bek.

⁴¹ Pl. ki felügyelné a nyomozást? Az Európai Ügyész? Harmati Judit - Láris Liliána: Bűnügyi együttműködés az európai unióban - In: Ügyészek lapja 15. évf. különszám, Ügyészek Országos Egyesülete, Budapest, 2008, pp. 114-115

⁴² A kérdés vitakérdés gyanánt lett feltéve. Eredeti formájában: mennyiben „rendőriesedik” el az eljárási jogsegély terrénuma? M. Nyitrai Péter (2006): i.m., p. 543

generálisan érvényesülő profiltisztaság. Míg központosított vagy területi szinten lehetőség van kizárólag meghatározott bűnügyi vonallal foglalkozó munkatársak képzésére és alkalmazására, ez a vegytisztaság a helyi besorolású szervek szintje felé haladva egyre inkább felhígul a rendvédelmi szerv „örökös jelenlét” és „legitim fizikai erőszak” funkcióival.

A gyorsaság azonban néha a minőség rovására megy. A rendőri kooperáció keretében beszerzett bizonyítékok javarészt okirati bizonyítási eszköznek minősülnek, azonban ezek nem mindig elegendőek egy ítéleti tényállás megalapozásához. Abban az esetben, ha a bírósági szakban kétség merülne fel az akár jogsegély, akár rendőri együttműködés keretében beszerzett nyilatkozat valóságtartalmának tekintetében, a bíróság – ahhoz, hogy közvetlenül is el tudja aggályait oszlatni efelől – jogsegély keretében fogja a tanút megidézni. Ezért a bűnügyi együttműködés során beszerzett adathalmazból – részben a beszerzés módjától függően, részben attól függetlenül – a bíróságnak fokozottan kell a bizonyítékok szabad értékelésének és mérlegelésének alapelvét érvényesítenie.

5.4. Multilaterális inkriminációs kooperáció

Az együttműködés harmadik kiemelkedő szférája az egyes súlyosabb delictumok büntetendővé nyilvánításának tárgyában folytatott kooperáció, melyre szintén igaz a többsebességes jelző, ugyanis az EU-n belül a közös célok elérése érdekében hatékonyabb jogi eszközök⁴³ állnak rendelkezésre. Az együttműködés e vetületének lényege, hogy az államok többoldalú egyezmények révén egyeztetnek össze bizonyos tényállási elemeket, a megállapodások relevanciája pedig abban rejlik, hogy különféle jogsegélyi eljárásoknak képezhetik jogalapját annak ellenére, hogy nem ezzel az elsődleges céllal jönnek létre. Közös – a vizsgálat tárgya szempontjából fontos – jellemzőjük abban a felhatalmazásban ragadható meg, hogy az inkriminációt felvállaló nemzetközi szerződéseket kiadatási egyezményeknek is lehet tekinteni, vagy ezen túlmenően az egyéb formájú jogsegélyre (főleg eljárási jogsegélyre) vonatkozó rendelkezéseket tartalmaznak. Ilyen jogosítványokat rögzítenek például az alábbi konvenciók:

- az 1979-ben New Yorkban kelt Tűzszedés elleni (10-11. cikkek),
- a Légi járművek jogellenes hatalomba kerítésének leküzdése tárgyában 1970-ben Hágában elfogadott (8. és 10. cikkek),

⁴³ Nagy Ferenc - Karsai Krisztina: A kerethatározat „Az európai büntetőjog új kihívásai és a magyar büntető jogalkotás” c. OKTK B. 1937/XII/02 sz. kutatás - In: Büntetőjogi kodifikáció 2003/1-2, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2003, pp. 3-6

- a Polgári repülés biztonsága tárgyában 1971-ben, Montreálban kidolgozott (8. és 11. cikkeik),
- a Robbantásos terrorizmus visszaszorításáról New Yorkban, 1997-ben kelt (9–10. cikkek),
- az ENSZ 1984-ben kidolgozott Kínzás elleni (8–9. cikkek)
- az 1961-ben New Yorkban elfogadott Egységes kábítószer (36. cikk) egyezmények.⁴⁴

Összefoglalva elmondható tehát, hogy a nemzetközi bűnügyi együttműködés körét az igazságügyi szervek jogsegélyi kooperációja, a rendőri szervek ehhez szorosan kötődő, ám ugyanakkor mégis független együttműködése, valamint a kiemelkedő súlyú cselekmények közös inkriminációjának megteremtését célzó államközi együttműködés sorolható.⁴⁵

Bűnügyi jogsegély	Szemponatok	Rendőri kooperáció
XII. század	<u>kialakulás kezdete</u>	XX. század
központi igazságügyi hatóságok, bíróság, ügyészség	<u>résztevő felek</u>	rendőri szervek, nyomozó hatóságok
bűncselekmények felderítése, bizonyítása	<u>együttműködés célja</u>	bűncselekmények felderítése, bizonyítása és megelőzése
horizontális, kooperatív	<u>együttműködési modell</u>	horizontális, kooperatív (EU-n belül integratív ⁴⁶)
szigorú formalitásokhoz kötött	<u>szabályozottság</u>	informalitás érvényesül
bizonyítékok nagy bizonyító erővel	<u>beszerzett adatok</u>	információ, tipikusan kisebb bizonyító erejű bizonyítékok
szerves része a büntetőeljárásnak	<u>büntetőeljárásbeli szerep</u>	része lehet büntetőeljárásnak

5.5. Kódex a bűnügyi együttműködésről – de lege ferenda

Annak a megállapításnak a helyessége remélhetőleg a korábban írtakból is kitűnik, hogy az együttműködés joganyaga a magyar jogban kellően cizellált. Egyes álláspontok

⁴⁴ M. Nyitrai Péter: A nemzetközi bűncselekmény koncepciója – In: Jog, állam, politika 2. évf. 1. sz., Széchenyi István Egyetem – Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, Győr, 2010, p. 10

⁴⁵ M. Nyitrai Péter: Nemzetközi bűnügyi jogsegély Európában, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2002, p. 21

⁴⁶ M. Nyitrai Péter: A nemzetközi bűnügyi együttműködés területeinek összefonódása Európában: nemzetközi rendőri együttműködés és nemzetközi bűnügyi jogsegély - In: Belügyi szemle (1995-2006) 52. évf. 5. sz., Belügyi Szemle Szerkesztőség, Budapest, 2004, pp. 111-112

mégis úgy vélik, hogy a részletgazdag kidolgozottság tekintetében a jogalkotónak sikerült már-már átesnie a ló másik oldalára: a cizelláltságból ziláltság kerekedett. Figyelemre méltó M. Nyitrai véleménye, miszerint a bűnügyi együttműködés főbb területeit szabályozó, külön-külön rendezett képet mutató, azonban egymáshoz való viszonyukban több helyen rendezetlen törvények⁴⁷ problémákhoz vezethetnek mind a jogértelmezés, mind a jogalkalmazás területén.⁴⁸ Megfontolást érdemel azon álláspontja, miszerint érdemes lenne egy olyan törvénykönyvet létrehozni, mely átfogóan és egységesen szabályozná a nemzetközi együttműködés hazai joganyagát – anyagi jogi kódexünkhöz hasonlóan - Általános és Különös Részre tagolva.

A koncepció szerint az előbbi részhez a rendőri és igazságügyi kooperáció, tehát a jogsegélyi és nem jogsegély-típusú együttműködés általános feltételei tartoznának, míg utóbbi részeit az együttműködés egyes önálló intézményei képeznék, és szeparált fejezetenként lenne kezelve az uniós szabályokból eredő bűnügyi kooperációs joganyag.

Az egységes kódex gondolatát elméleti és gyakorlati oldalról megközelítve más-más eredményre lehet jutni. Gyakorló jogalkalmazóként egy tárgyi kérdés megválaszolása során felettébb kényelmes lenne csak felütnöm a minden választ magában foglaló normát, és kikeresnem belőle a megfelelő passzust. A kódex létjogosultságát továbbá azért is indokoltnak tartanám, mert a törvényenként eltérő, megtevesztésre alkalmas fogalomhasználatot és rendelkezés-ismétléseket⁴⁹ kénytelen lenne a jogalkotó – egységes jogi normáról révén szó – összehangolni, egymással harmonizálni. Elméleti oldalról vizsgálódva azonban már inkább bátor vállalkozásnak minősíteném a kódexet. Lehet-e együtt kezelni a nemzetközi és a regionális jogterületet vagy más szempontból az igazságügyi-rendőri együttműködés duális szabályrendszerét egy jogszabály alkotta azonos kontextusban?

A problémát elsődlegesen abban látom, hogy nem egyforma mértékben és nem egyforma keretek között változik az Európai Unión belüli integráció és a világszintű kooperáció. A két jogterület a fejlődésük útja végén talán egyszer majd találkozik⁵⁰ (vagy darabjaira hullik), azonban a jelenlegi tendenciák a kódex olyan gyakorisággal történő módosítását tennék szükségessé, melyek sértenék a jogbiztonság alkotmányossági alapkövetelményét, ami a büntetőjogi tárgyú jogszabályoknál különösen hangsúlyos.

⁴⁷ Nbjt, Eube, Bszne és az 1999. évi LIV. törvény az Európai Unió bűnüldözési információs rendszere és a Nemzetközi Bűnügyi Rendőrség Szervezete keretében megvalósuló együttműködésről és információcseréről

⁴⁸ M. Nyitrai Péter (2005): i.m. p. 26

⁴⁹ L. Nbjt. 2. § és 5. § míg Bszne. 4. §

⁵⁰ Amikor a kiadatás jogintézménye az államok és jogrendszereik közötti kölcsönös bizalom miatt feleslegessé válik.

6. A NEMZETKÖZI BŰNÜGYI JOGSEGÉLYRŐL SZÓLÓ TÖRVÉNY

A bűnügyi jogsegély klasszikus jogforrási triaszában a hatályos 1996. évi XXXVIII. törvény a nemzeti jogszabálynak feleltethető meg a viszonyosság és a nemzetközi szerződések mellett, egymáshoz való viszonyukat tekintve pedig a hierarchia alján helyezkedik el. Azzal, hogy csak akkor alkalmazható, ha nemzetközi szerződés eltérően nem rendelkezik, a törvényt kétszeresen is a komplementer szerep⁵¹ jellemzi, ám - különösen az Európán kívüli viszonylatban - ez mit sem változtat gyakorlati jelentőségén.

A hazai kortárs jogirodalmi szerzők többségét megelőzve, más európai államok mintáját követve az elsők között érvelt Wiener A. Imre amellett, hogy szakítani kellene azzal a hagyománnyal, hogy a nemzetközi bűnügyi jogsegélyre vonatkozó jogi rendelkezések diszperzáltan találhatók meg az anyagi büntető és eljárási törvényekben, s szükség lenne egy önálló jogszabály létrehozására, amely kizárólag a bűnügyi jogsegély kérdéskörét rendezné jogrendszerünkben. A különálló törvény megalkotására irányuló igénynek több oka is volt.⁵² Egyrészt azért volt szükséges, mert a jogsegély sajátos jogi természettel bír. A szóban forgó joganyag olyan kompiláció, ami anyagi és eljárásjogi rendelkezések halmazát képezi, így sem a büntetőeljárást, sem a büntető törvénykönyvet szabályozó normába nem illeszthető be maradéktalanul. Az önállóság létjogosultságát indokoló másik tényező abban rejlett, hogy az igazságügyi együttműködést szabályozó elemek önmagukban is feloszthatók általános és különös részekre, azonban lényeges eltérés a Btk. Általános és Különös Részeihez képest, hogy a jogsegélynek soha nem a büntetőjogi felelősség vizsgálata a tárgya, azt csupán katalizálhatja, így ezen rendelkezéseket az anyagi jogi törvénykönyvbe funkciózavar miatt lenne hiba implementálni. Harmadrészt rendkívül fontos záloga lehet a terhelt emberi jogai védelmének, és csak egy külön törvényben nyílt arra lehetőség, hogy megnyugtatóan és alaposan nyerjenek megfogalmazást a védelmet biztosító eszközök.

A törvény szerkezetét megvizsgálva, a záró rendelkezésekkel együtt hét fejezetből és tizenöt címből áll a nyolcvanöt szakasznyi jogszabály. Tartalmukat tekintve a rendelkezések négy csoportba sorolhatók, nevezetesen nemzetközi jogi, büntetőjogi, büntető eljárásjogi és technikai jellegű szabályokat testesítenek meg.⁵³

Míg az Nbjt. megjelenéséig a hazai joganyagban a kihirdetett nemzetközi egyezményeken túlmenően csupán az akkor hatályban lévő anyagi és eljárási büntetőtörvény

⁵¹ Nbjt. 3. § és Eube. 2. §

⁵² M. Nyitrai Péter: Wiener A. Imre szerepvállalása a nemzetközi bűnügyi jogsegély jogának hazai fejlesztésében - In: Jog, állam, politika 3. évf. különszám, Széchenyi István Egyetem – Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, Győr, 2011, p. 186

⁵³ Wiener A. Imre: Reflexió egy törvénytervezetre a nemzetközi bűnügyi jogsegélyről - In: Jogtudományi közlöny 42. évf. 4. sz., MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság, Budapest, 1987, p. 179

tartalmazott néhány releváns rendelkezést a nemzetközi bűnügyi együttműködést illetően, és a bűnügyi jogsegélynek egy kidolgozott, fogalmilag letisztult jogszabályi háttere addig nem létezett, ma már – ahogy arról korábban is írtam - a törvénygyártás folyamata odáig jutott, hogy felmerült az önálló, bűnügyi együttműködéssel és nem pedig csak jogsegéllyel foglalkozó joganyag egy kódexbe történő összefoglalásának gondolata is, ami egyelőre várhat még magára. A jogsegélyi formák, az ahhoz kapcsolódó elvek, intézmények bemutatása általában csoportosítva történik, és ezekhez kapcsolódik csak példa gyanánt az adott szakasza a szóban forgó törvénynek. Jelen írás gyakorlati hasznát szorgalmazandó, a következőkben a törvény sorrendiségét követve, szerkezeti felépítésének megfelelően kerülnek bemutatásra és értelmezésre egyes rendelkezései.

7. AZ NBJT. I. FEJEZETE – ÁLTALÁNOS SZABÁLYOK

A vizsgálat tárgyát képező norma mellőzi a terjengős, magasztos preambulomot. Az eddig olvasottakat figyelembe véve a törvény első paragrafusában írt cél kissé nagyvonalúnak tűnhet. Nem tagadható, hogy a bűnügyi jogsegély büntetőjogi vonásokkal is bír, tényállástani szempontból pedig a célzat be nem teljesült vágyat, irányult szándékot takar. Amennyiben a jogalkotó célzatnak szánta a törvényt, akkor csak egy vezérfonalat kívánt adni az ezt követő részeknek, ellenkező esetben kissé hiányosnak tűnik az első mondat önmagában.

Hiányossága egyrészt abban áll, hogy valójában nem az együttműködést szabályozza más államokkal, hanem a jogsegélyt, másrészt pedig annak is csak a hazai vonatkozását. A külföldi államokkal való együttműködést soha nem egyoldalúan rendezi valamely állam területi hatályában (is) korlátozott belső szabályával (annak elnevezésétől függetlenül), hanem a kooperációnak csupán csak az egyik oldalát, jelen esetben a magyar felét. A jogsegélyben mindig „kettőn áll a vásár”, így hiába felel meg az összes negatív és pozitív törvény által támasztott feltételnek az előterjesztett jogsegély, ha azt nem teljesíti a megkeresett fél. A jogsegély teljesítésére irányuló kérelem kibocsátása, illetve befogadása és teljesítése a szuverenitás gyakorlásának megnyilvánulási módja.

Az együttműködés és jogsegély egymáshoz való viszonyából korábban levont következtetéseket e sorok között felesleges lenne megismételnem, ezért elegendő itt annak említése, hogy a két fogalom tartalma csak részben fedi egymást, a kooperáció tágabb kört jelöl. Helyesebb lenne a törvény célját úgy meghatározni, hogy az Magyarország más államokkal való igazságügyi jogsegélyi⁵⁴ együttműködését szabályozza a büntetőügyekben.

A jogsegélyt szabályozó törvényekben⁵⁵ bevett megoldás az ún. közrendi klauzula alkalmazása. Eszerint nem teljesíthető és nem is terjeszthető elő jogsegély iránti megkeresés, ha az csorbítja hazánk felségjogait, veszélyezteti biztonságát, avagy sérti közrendjét. Így például külföldi hatóság megkeresésére nem lehet például forgalmas közterületen közveszéllyel járó bizonyítási kísérletet tartani, és idegen állam hatóságai – Magyarország beleegyezésének hiányában – sem foganatosíthatnak eljárási cselekményt közvetlenül belföldön. Erre hivatkozással történő teljesítésmegtagadás konkrét okai felleltározhatatlanok, minden olyan eset ide tartozik, amikor a kérelemnek megfelelő végrehajtás, vagy a jogsegély előterjesztése jogrendszerünk alapvető értékrendjével kerülne ellentétbe. Az Nbjt. ezen akadály fennállásának vizsgálatát az igazságügyért felelős miniszter, illetve e legfőbb ügyész jogkörébe utalja. Itt jegyzem meg, hogy a kevesebb néha több analógiájára, a törvényt szöveg

⁵⁴ Tekintettel pl. az Eurojust szerepére, szükséges ezen jelző is.

⁵⁵ L. Jogs. tv. 3. § (1) bek. vagy Nmjt. 68. § (4) bek.

koherenciájának növelése érdekében érdemes volna az igazságügyért felelős miniszter megnevezést végig a miniszter szóval helyettesíteni, ha egyszer a norma elején már magyarázatát adták a rövidítésnek.

A jogszabály alkalmazhatóságát másodlagos helyre sorolja a 3. §, amikor is arról rendelkezik, hogy jogsegéllyel kapcsolatos nemzetközi szerződés megléte esetén csak akkor érvényesülnek a törvény szabályai, ha eltérő előírásokat nem tartalmaz a vonatkozó megállapodás. Nem arról van szó tehát, hogy amennyiben valamely országgal hatályban lévő egyezménye van Magyarországnak akkor a törvény vizsgálata és alkalmazása mellőzendő, hanem csupán elsődlegesnek tekinti az államközi egyezséget, és mintegy „aláhierarchizálja” az Nbjt-t. Ha nem tartalmaz a primer forrás (más) választ az adott jogkérdésre, akkor az Nbjt. szabályai irányadóak⁵⁶. Az első fejezet zárómondata egyébként ismételten kitér a normarangsorra, és a Btk., Be. szabályainak alkalmazhatóságát a törvény eltérő rendelkezései mögé helyezi. Az előbbiek alapján feleslegesnek tűnik a 79/A. § (3) bekezdésében írt kitétel, mely az egyébként törvény szerint kötelezően alkalmazandó diplomáciai út kikerülésével csak akkor biztosít lehetőséget bizonyos típusú jogsegélykérelem más igazságügyi vagy rendőrségi csatornán történő előterjesztésére, ha azt nemzetközi szerződés lehetővé teszi.

A jogsegély formái enumeratív módon vannak meghatározva. A kört legutóbb az elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tétele vagy ezzel azonos hatású büntetés vagy intézkedés végrehajtásának átengedésével és átvételével bővítették. Ebből is látszik, hogy a felsorolás nincs kőbe vésve, a jogfejlődéssel (ideális esetben) párhuzamosan adott a lehetőség a jogsegély önállósult fajtái sorának változtatására.

Technikai jellegű szabály, hogy a jogsegély kérését és teljesítését az ügyészi szervezet vezetője, illetve a miniszter hajtja végre. Tekintettel arra, hogy külföldi jogirodalom tárgyát éppúgy képezheti a törvény mint a hazai vizsgálódását, ezért a kiszámíthatóság és transzparencia jegyében kívánatos volt meghatározott pozícióban koncentrálni a jogsegély hazai feladatrendszerét. Nyilvánvaló azonban, hogy a jogsegélyt nem a miniszter vagy a legfőbb ügyész személyesen hajtja végre⁵⁷, hanem ők intézkednek a feladat végrehajtására. A nemzetközi bűnügyi jogsegély egyik sajátossága érhető tetten a jogsegélyforgalomnak személyi centralizálásában, mivel az európai uniót érintő jogsegélyi eljárásokat fő szabályként az igazságügyi hatóságok közvetlenül jogosultak kezdeményezni, így az államközi

⁵⁶ Kivéve ha EU tagállammal való együttműködésről van szó (l. 15. lábjegyzet).

⁵⁷ Nem a miniszter vagy a legfőbb ügyész hallgatja ki a jogsegélyi kérelemben megjelölt tanút a büntetőeljárás bírósági vagy nyomozási szakában.

kapcsolatok helyett az igazságügyi hatóságok (ügyészség, bíróság) közötti kapcsolatok kerülnek előtérbe.

Az általános szabályok között foglalnak helyt az együttműködés pozitív és negatív feltételei is, melyek nem a legteljesebb körben érvényesülnek még a törvényen belül sem. Előbbi csoportba olyan előírások tartoznak, melyek teljesítése általában megkövetelt ahhoz, hogy a megkeresést elő lehessen terjeszteni, vagy azt végre lehessen hajtani, míg utóbbi kategóriát azok a körülmények képviselik, melyek fennforgása kizárja vagy kizárhatja a bűnügyi jogsegélyt.⁵⁸ A törvény a kettős inkrimináció fennálltát absztrakt formában követeli meg, vagyis csak a cselekmény szempontjából. Ez azt jelenti, hogy elegendő annak vizsgálata, hogy a jogsegély alapjául szolgáló cselekmény mindkét államban büntetendőnek minősül-e, függetlenül a cselekmények elnevezésétől, az elkövetés miatt kiszabható szankció minőségétől, mértékétől, továbbá az elkövetőnél esetlegesen fennálló büntethetőséget kizáró vagy korlátozó tényezőktől (kettős inkrimináció *in concreto*). Annak a kérdésnek a megválaszolásához, hogy a kérelem emiatt történő megtagadásának alapjaként milyen okok jöhetnek számításba, nem mellőzhető az anyagi jogi törvény vizsgálata. Az 1978. évi IV. törvény büntethetőséget kizáró körülményként szabályozta (22. §) a:

- gyermekkort,
- kóros elmeállapotot,
- kényszerszert, fenyegetést,
- tévedést,
- jogos védelmet,
- végszükséget,
- magánindítvány hiányát, és
- törvényben meghatározott egyéb okokat.

A régi Btk. szerint a fenti kategóriák a vizsgálódás körén kívül estek, ezért a megkeresés teljesíthetőségének eldöntéséhez elegendő volt a tényállások összehasonlítása. A 2012. évi C. törvény (IV. fejezet) azonban más alapokra helyezkedett a kérdést illetően. A felsorolt okok közül kiemelte a jogos védelmet, a végszükséget - kiegészítve ezeket a jogszabály engedélyével mint újonnan kodifikált esettel - és ezeket már a cselekmény büntetendőségének kizárási okaival azonosította. Külön kiemelném ezek közül is a jogos védelmet, hiszen önmagában az új anyagi jogi szabályozása is gyökeres változáson ment át, így pedig, hogy nemzetközi jogkövetkezményt is társítottak mellé, nagy merészségről tettek

⁵⁸ Ligeti Katalin - Kondorosi Ferenc: Az európai büntetőjog kézikönyve, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2008, p. 59

honatyáink tanúbizonyságot. A jelen szabályozás értelmében nem kis nehézséget okozhat e kizáró körülménynek ilyen keretek közötti vizsgálata, mivel még az ügyészségi és a bírói jogalkalmazás területén sincs kiforrott mögöttes gyakorlat. A büntetendőség kapcsán érdemes még szólni a jogszabályban nem ehelyütt említett eltérő minősülés kérdéséről, pontosabban arról, hogy amennyiben külföldi hatóság a saját joga szerint bűncselekménynek minősülő cselekmény miatt terjeszt elő jogsegélykérelmet, azonban a cselekmény a magyar jog szerint csak szabálysértésnek minősül, és ennek tényéről miután értesítve lett a megkereső fél, továbbra is fenntartja kérelmét, akkor a kérelem teljesítésekor a szabálysértési jogsegélyről szóló törvény előírásai alkalmazandók.

Nincs lehetőség jogsegélyre továbbá, ha a kérelem katonai vagy politikai bűncselekményre, illetve utóbbival szorosan összefüggő más bűncselekményre vonatkozik. Ennek értelmezéséhez segítséget is nyújt a törvény, amikor arról ír, hogy a cselekmény nem tekinthető politikai bűncselekménynek, ha annak elkövetésénél - figyelemmel az összes körülményre, így a bűncselekmény által elérni kívánt célra, a bűncselekmény indítékára, az elkövetés módjára, a felhasznált vagy kilátásba helyezett eszközökre - a bűncselekmény köztörvényi jellege túlnyomó a politikaihoz képes. A rendelkezésből egyrészt az vezethető le, hogy tisztán politikai és katonai bűncselekmény esetén egyértelműen kizárt a jogsegély lehetősége. Így nem lenne lehetőség külföldi állam segítségét kérni pl. egy választás rendje elleni bűncselekmény vagy egy előjárói hatalommal visszaélés miatt indított nyomozás során. Abban az esetben viszont, ha az elkövetés körülményeiben a köztörvényi bűncselekmény dominál – ha szándékos emberölés is történik,⁵⁹ akkor mindig - akkor helye lehet jogsegélyi eljárásnak. A köztörvényi dominancia megállapíthatóságának feltétele, hogy az ilyen bűncselekmény súlya ne legyen arányban vagy szoros kapcsolatban a politikai célkitűzéssel.⁶⁰

A jogsegély teljesíthetőségének másik általános pozitív feltétele a viszonosság. A viszonosság államok közötti meghatározott kérdésben kölcsönös és egyértelmű olyan gyakorlat, amelynek mindenkor feltétele a másik állam részéről tanúsított hasonló magatartás. Típusait tekintve lehet állandó és eseti a viszonosság. Az állandó keretében az általános viszonosság biztosítása miniszteri nyilatkozatok kicserélése útján történik, amelyekben az államok arra vállalnak kötelezettséget, hogy bizonyos súlyú bűncselekmények miatt nyújtanak egymásnak jogsegélyt, míg a részleges viszonosság esetében az együttműködés biztosítása csak egyes különös bűncselekményekre terjed ki. Esetről esetre kikötött viszonosságról akkor beszélhetünk, amikor olyan állam a megkereső állam, amellyel

⁵⁹ L. pl. Btk. 190. § (4) bek. és belga merényleti záradék.

⁶⁰ M. Nyitrai Péter (2006): i.m. p. 339

sem szerződése nincs, sem általános vagy részleges viszonyosságban nem áll a megkeresett fél az adott kérés tárgyában. A teljesítést engedélyező állam ebben az esetben a jövőre nézve nem vállal kötelezettséget jogsegély nyújtására, a jogsegélyt kérő pedig csak azt ígéri, hogy hasonló esetben ő is engedélyezni fogja.⁶¹ Alanyi szempontból viszonyossági nyilatkozat tételére kizárólag a miniszternek van joga, a legfőbb ügyésznek nincs.

Emberi jogi klauzulaként funkcionál a törvény azon rendelkezése, miszerint garanciavállalást lehet szabni a jogsegélykérelem hazai teljesítésének, amennyiben feltételezhető, hogy a külföldön folyó eljárás, a cselekményért kiszabható büntetés vagy annak végrehajtása nincs összhangban a magyar alkotmányos értékrenddel, vagy a nemzetközi közjog emberi jogokkal kapcsolatos alapelveivel, rendelkezéseivel. Amennyiben az állam elutasítja a garanciavállalást, úgy a teljesítés megtagadása kötelező. Ilyen okként szolgálhat például a kötelezően kiszabandó halálbüntetés, a kínvallatás vagy az önkényes száműzés nem kívánatos jelensége. A vonatkozó törvényhely véleményem szerint a ható képzővel való operálás módja szempontjából tűnhet problematikusnak. A nyelvtani értelmezés szerint nem kötelessége a miniszternek vagy a legfőbb ügyésznek garanciá(k)hoz kötnie a magyar teljesítést, még abban az esetben sem, ha feltételezhető, hogy nem lenne összhangban az eljárás, szankció vagy végrehajtás a védett jogokkal, értékekkel. Ha viszont garanciaadásra lett felhívva a másik állam, úgy annak nem vállalása esetén nem lehetséges a kérelemteljesítés. A törvény formailag nyitva hagyott egy olyan kiskaput, amivel egyszemélyi mérlegelés tárgyává tette az olyan emberi jogok veszélyben létének megítélését, melyek köre sem taxatív módon, sem nemzetközi egyezményre utalás szintjén nincs meghatározva. Ugyanis, ha nem határoz meg a magyar fél garanciát, nincs mit visszautasítani sem a külföldinek, ezáltal a tiltó norma erőtlenné válik. Helyesebb lett volna úgy fogalmazni, hogy kötelező a teljesítésnek garanciavállaláshoz való kötése, amennyiben feltételezhető az érték- vagy jogsérelem veszélye.

⁶¹ M. Nyitrai Péter (2002): i.m. p. 65

8. A KIADATÁS

A legrégebbi, a legjobban részletezett, a legtöbb szakirodalommal bíró. Ilyen és ezekhez hasonló jelzőkkel lehet illetni a kiadatást, mely a bűnügyi együttműködés kezdetén nemcsak a kooperációval, hanem a jogsegély fogalmával is egyet jelentett. A hosszú történetiséggel rendelkező jogintézménynek illő ezért régi - múlt század eleji - definícióval való magyarázatát adni. Eszerint a kiadatás azt a nemzetközi ténykedést jelenti, mellyel az állam a területén tartózkodó és más államban bűnvádilag üldözött vagy már elítélt közbűntettet más állam részére oly célból szolgáltatja ki, hogy ellene a bűnvádi eljárás megindítható, lefolytatható vagy a már korábban megállapított büntetés végrehajtható legyen.⁶² A kiszolgáltatás a személyi szabadságtól megfosztással és kényszerrel történő átadással valósul meg. Gyakorlatilag erről szól a törvény második fejezetet bevezető gondolata is annyi lakonikussággal fűszerezve, hogy a közbűntettet – az ártatlanság vélelmének megfelelően⁶³ - személyként jelöli meg, és feleslegesen nem ismétli meg a köztörvényi bűncselekménytípusoktól eltérő természetű delictumok kizártságát.

A cselekmény tekintetében a kiadatás céljától függően egy-egy pozitív feltételt támaszt a törvény. Büntetőeljárás lefolytatása végett akkor van lehetőség a kiadásra, ha a cselekmény elkövetése a kettős büntetendőség mellett mind a magyar, mind a megkereső állam külföldi törvénye szerint is minimum egy-egy évi szabadságvesztéssel van fenyegetve. Szabadságvesztés büntetés végrehajtásának céljából pedig akkor lehet kiadni valakit, ha a kiszabott büntetés vagy szabadságelvonással járó intézkedés még végrehajtható része a hat hónapot meghaladja. Ennek értelmében egy hazánkban tartózkodó külföldi személy gyanúsított vagy vádlotti kihallgatásának céljából kért kiadásának elrendelése előtt nem elég a kettős inkrimináció meglétét vizsgálni, hanem ezen felül a külföldi anyagi jogi norma szerkezeti elemei közül a szankció nemét és mértékét is górcső alá kell venni. A büntetési tételt mint feltételt az utóbbi időben harmonizálták más hazai, de uniós gyökerű jogszabályokkal. A törvénymódosítás indoklása szerint ellentétes volt a korábbi „egy évet meghaladó” kitétel az Eube. 25. § (2) bekezdésével, illetőleg az 1994. évi XVIII. törvény⁶⁴ 2. cikkében foglaltakkal, ezért az értelmezési zavar elkerülése végett legalább egy évben definiálták a szabadságvesztés mértékében megnyilvánuló kondíciót.

Ki van zárva továbbá a kiadatás, ha a bűncselekmény, illetve a büntetés, melyre hivatkozással azt kéri, vagy a magyar jog szerint vagy a megkereső államban elévült már.

⁶² Szászy István: Kiadási jog, Franklin-Társulat, Budapest, 1933, p. 5

⁶³ valamint annak, hogy a jogsegély nyújtásának soha nem célja az egyén büntetőjogi felelősségének vizsgálata

⁶⁴ a Párizsban, 1957. december 13-án kelt, európai kiadási egyezmény és kiegészítő jegyzőkönyveinek kihirdetéséről

Ugyancsak nincs helye kiadatásnak magánindítvány (vagy ezzel azonos hatályú és hatású nyilatkozat) hiánya, kegyelem, valamint magyar bíróság res iudicata-t eredményező döntése esetén. A jogerős ítélet egyaránt lehet felmentő és marasztaló is, forrása pedig a járásbírástól a Kúriáig terjedő bírói fórumskálán mozoghat. Az ebből származó ne bis in idem elv a res iudicata nemzetközi kivételének tekinthető. A kétszeres eljárás tilalmának szerepe az, hogy védje a személyt az állami büntetőhatalomtól úgy, hogy megakadályozza ugyanazon cselekménye miatti többszöri eljárást vele szemben. E penge kétélű azonban, mert az ártatlanok védelmét ugyanúgy szolgálhatja, mint a szerencsés felmentettek érdekeit. A princípiumból azon jog vezethető le, hogy amennyiben valaki jogerős büntetését megkapta, azt kitöltötte, ugyanúgy félelem nélkül éljen, mint az, akit jogerősen felmentettek. A kegyelemnél mint feltételénél nincs megjelölve, hogy mely államban kapott kegyelem esetén nincs helye kiadatásnak, így ez mindkét esetben akadályát képezi a megkeresés teljesítésének. Elég valószínűtlennek hat, hogy nem vennék észre a megkeresést küldő állam illetékes szervei, de a jogsegélykérelmet kapó hatóságnak is vizsgálnia kell a (magán)indítvány esetleges hiányát, ahogyan azt is, hogy elévülés miatt megszűnt-e a büntethetőség vagy a büntetés végrehajthatósága.

Fő szabályként nincs lehetőség magyar állampolgár és menekült kiadatására sem. Kivételt utóbbi esetben az képez, ha a kiadatást biztonságos harmadik ország⁶⁵ kéri, előbbinél pedig ha az érintettnek egyidejűleg többes állampolgársága van, és nem rendelkezik belföldi lakóhellyel. Látható, hogy konjunktív negatív kondíciói vannak magyar állampolgár kiadatásának. Eszerint a jogsegély teljesítéséhez elegendő a kettős állampolgárság és a külföldi lakhely bizonyítása, ugyanis a jogalkotó az állam és polgára közti ún. valódi kapocs⁶⁶ meglétét a belföldi lakóhely fennállásával látta bizonyítottnak. De lege ferenda, megfontolandó lehet ezen felül a munkavégzés szokásos helyének genuine link-kénti kodifikálása is, hiszen munkavégzéssel egy adott országban töltött idő nemcsak pénzkereseti forrássá, hanem a későbbi reszocializáció bázisává is válhat. Azzal, hogy menedékes, befogadott és menekült státuszért folyamodó személyek csak annak az államnak nem adhatók ki, ahonnan elmenekültek, a törvény még a menekültek helyzeténél is szűkebb körben biztosítja a jogsegély megtagadásának lehetőségét. A nemzetközi jog általi védelmet igénylő személyek esetében vékony mezsgyén mozog a jogalkalmazó. Egyszerre kellene érvényt szerezni az asylum jogának de a büntetőjogi igénynek is. A helyzet bonyolultságát jelzi, hogy

⁶⁵ 2007. évi LXXX. törvény 2. § i) pontja

⁶⁶ Schiffner Imola: A diplomáciai védelem a nemzetközi jogban – PhD értekezés, SZTE, 2010. pp. 72-73, http://doktori.bibl.u-szeged.hu/879/1/Schiffner_Imola_ertekezes.pdf (2014. 02. 28.)

a menedékjog és a büntetőjog a bizonyítási skála ellentétes pólusain helyezkednek el, ugyanis a büntetőeljárásban a minden kétséget kizáró bizonyítottság elérése a cél, míg a menedékkérőnek elég valószínűsíteni az ekként való elismerés feltételeinek fennállását. A menedékjog iránti kérelmek nem egyszer célozták engedélyezett kiadatás elodázását vagy meghiúsítását, ha pedig helyt adtak a kérelemnek, akkor az érintett személy külföldön elkövetett bűncselekményei maradtak büntetlenül jogsegélyről szóló egyezmény hiánya és az ebből adódó bizonyíthatatlanság miatt.⁶⁷

A jogsegély általános feltételeinél nyitva hagyott kiskaput becsukta a törvényhozó, mivel ebben az esetben a rendelkezés úgy szól, hogy ha a kiadni kért személlyel szemben a kérő állam törvényei alapján kiszabható a halálbüntetés szankciója, úgy a miniszter köteles a jogsegélynyújtás feltételül szabni olyan biztosítékadást, miszerint a halálbüntetés kiszabása esetén az nem fog végrehajtásra kerülni az illetővel szemben. Fontos kiemelni, hogy itt a miniszteri kötelezettség beálltához elegendő az, ha lehetővé teszik az adott ország törvényei a halálbüntetés kiszabását a cselekményre. Az argumentum a minus ad maius szabálya szerint nyilvánvaló, hogy amennyiben kötelező a megkereső államban a tette halálbüntetés kiszabása, úgy szintén nem mellőzhető a kellő biztosíték megkövetelése. A biztosíték kellő mivoltát a megkereső állam határozza meg, Magyarország pedig értékeli. Ez adott jogrendszerrel és alkotmányos berendezkedéssel függően változhat, így megoldást nyújthat erre az esetre például a kegyelem intézménye vagy akár olyan kötelezettségvállalás, miszerint halálbüntetés helyett más szankció alkalmazására kerül majd sor. Utóbbi esetben arra is figyelemmel kell lenni, hogy az ajánlott szankció teljesíti-e a törvény 7. §-ában foglalt kritériumokat. A lényeg, hogy a hazai szabályozás - más államokkal ellentétben⁶⁸ - nem gördíti az együttműködés elé a halálbüntetési klauzula abszolút akadályát, nagyon helyesen nem szól (nem is szólhat) bele a külföldi állam ideális esetben belső viszonylatban is független bíraskodó ágának hatalmi kompetenciájába, és elfogadja, ha adott esetben halálbüntetést szabnak ki a kiadatással érintettre, viszont annak végrehajtását szigorúan ellenzi.

Hogyan lehet arról meggyőződni, hogy nem csak a kiadatási kérelemben foglalt bűncselekmény miatt, hanem más vád alapján sem ítélik halálra az érintett személyt a megkereső államban? Erre a dilemmára az Nbjt. 16. §-ában megfogalmazott specialitás elve

⁶⁷ Szép Árpád: A menedékjog mint a büntetőjogi felelősségre vonás akadálya - In: Büntetőjogi Szemle 2013/1-2. sz., HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013, p. 58

⁶⁸ L. az Európai Kiadatási Egyezményhez fűzött fenntartásait Portugáliának és Olaszországnak. [http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?NT=024&CM=8&DF=&CL=ENG&VL=1\(2014.03.06.\)](http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?NT=024&CM=8&DF=&CL=ENG&VL=1(2014.03.06.))

nyújt megoldást. A szabályozás tiltja a kiadatást abban az esetben, ha a személyt más⁶⁹, kiadatást megelőzően elkövetett bűncselekménye miatt vonnák felelősségre, vele szemben emiatt személyi szabadságot korlátozó intézkedést foganatosítanak, vagy harmadik országnak adnák tovább. Rendkívül szerencsésnek mondható a „más” jelző használata az előző mondatban és a törvényben egyaránt. A másság megnyilvánulhat formai és tartalmi értelemben is.

Tartalmi vonatkozásban a tettazonosság követelménye⁷⁰ játszik szerepet. Ennek értelmében csak olyan tényállás miatt lehet felelősségre vonni az illetőt külföldön, amit a megkereséshez csatolt iratokban is rögzítettek, tehát amiről Magyarországnak tudomása van. Nem vonható tehát felelősségre kiadása alapján rablás miatt az okirathamisító, illetve nem hajthatnak végre rajta szabadságvesztés büntetést testi sértés miatt, ha csalás miatt kérték kiadatását. A formai másság esetkörébe a külföldi dekriminalizáció vagy minősítésváltozás tartozhat. Így ha a kért személy által megvalósítottnak látszó cselekmény később a jogszabályi háttér megváltozása miatt nem minősül már bűncselekménynek, nem büntethető legalább egy évi szabadságvesztéssel, vagy a delictum (kiadatás szempontjából) eltérő természetűvé válik (pl. katonai bűncselekménnyé), akkor a kiadatás engedélyezésére nincs mód. E korlátozás alól a miniszter felmentést adhat később a megkereső ország kérelmére feltéve, hogy a kiadatás törvényi feltételei a másik szóban forgó cselekmény vonatkozásában is fennállnak. A római mítoszokból ismert, hogy a gladiátorviadalokon a császár hüvelykujjának állása döntötte el a legyőzött sorsát. Valamilyen szinten ez a kép köszön vissza a hivatkozott törvényhely második bekezdésében is, amikor egy kiadott személy felelősségre vonásának megindíthatóságáról dönt az az állam utólag, amely egyszer törvényben vállalta a specialitás érvényesítését. Feltehetően azért nem kötötték ezt az érintett akár előzetes, akár utólagos hozzájárulásához, mivel a 16. § (1) bek. b) pontjában írt másik feltétel alól nincs lehetőség felmentés adására, így a kiadatás alá vont hallgatása ebben az esetben beleegyezésének minősül.

Ha több állam által is keresett személy tartózkodik belföldön, akkor a kiadatással kapcsolatos döntésnél nem elegendő a kérelmek beérkezésének időpontja alapján határozni arról, hogy mely állam jogsegélykérelme kerül teljesítésre, hanem együttesen kell figyelembe venni a cselekmények tárgyi súlyát, az érintett állampolgárságát, illetve az elkövetés helyét is.

⁶⁹ nem pedig másik

⁷⁰ M. Nyitrai Péter: A specialitás elve a kiadatási jogban - In: Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica Tomus XVII, Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 2001, p. 161

A kiadatás lebonyolításának menete a következő: a beérkező kérelmeket a Fővárosi Törvényszéknek küldi a miniszter, ahol elrendelik a keresett személy felkutatását és bíróság elé állítását – amennyiben tartózkodási helye ismeretlen. Tárgyaláson történő meghallgatását követően az eljáró egyesbíró dönt a kiadatás feltételeinek fennállásáról, és ha az ügyészi indítványnak helyt ad, akkor elrendeli a személy kiadatási letartóztatását. Ennek tartama maximálisan hat hónap, mely egy alkalommal hosszabbítható csak meg, akkor is legfeljebb ugyanekkora idővel. Ha végrehajtási céllal kéri a kiadást, úgy nem haladhatja meg a kiszabott szabadságelvonás mértékét a letartóztatás ideje. Bár szabályozásra *expressis verbis* nem került, ez esetben sem haladhatja meg a letartóztatás időtartama a tizenkét hónapot. A kiadatási letartóztatás határideje egy esetben lépheti túl az egy évet, ez a *vis maior*. Akkor, ha elháríthatatlan, eljáró hatóságokon kívül eső körülmény hiúsította meg a már kiadott személy átadását, úgy lehetőség van arra egy alkalommal, hogy az akadály elhárulásától számított legfeljebb húsz nappal meghosszabbodjon a letartóztatás ideje. A törvény a hazai folyamatban lévő végrehajtást részesíti előnyben a kiadatási letartóztatással szemben. Ez alapján a letartóztatás – függetlenül annak esetleges ideiglenes jellegétől - csak akkor foganatosítható, ha az érintettel szemben kiszabott végrehajtandó szabadságelvonással járó büntetést kitöltötte vagy az ilyen jellegű kényszerintézkedés ideje lejárt.

Az együttműködés gyorsítása érdekében a törvény több lehetőséget ismer. Az egyik ilyen az ideiglenes kiadatási letartóztatás elrendelése. Sürgős esetben, különösen szökés veszélyének gyanúja esetén, lehetőség van még a hivatalos kiadatási kérelem befogadása előtt az érintett személy letartóztatására. Soron kívüliségét nyomatékosítja, hogy ezt a NEBEK-en keresztül is elő lehet terjesztenie a külföldi államnak. A letartóztatásról természetesen ebben az esetben is a hazai bírói fórum dönt, azonban azt meg kell szüntetni, ha az elrendelésétől számított negyven napon belül nem érkezik meg a diplomáciai jogsegélykérelem.

A másik eljárást gyorsító módozat az egyszerűsített kiadatás. Erre az ideiglenes letartóztatás során van lehetőség, lényege abban áll, hogy amennyiben a kiadni kért személy hozzájárul kiadatásához, úgy nem vizsgálják a 16. §-ban foglalt feltételeket. Ilyen esetben a miniszter a hivatalos kérelem megérkezése előtt is dönthet a kiadatás jóváhagyásáról. Ebből látható, hogy a specialitás nem minden esetben érvényesül, az érintett személy lemondhat alkalmazásáról.

Érdemes még a halasztott kiadatásról is szólni. Erre az eljárásra akkor kerülhet sor, ha a kiadni kért személy egyben terhelt is hazánkban, és vagy büntetőeljárás van vele szemben folyamatban (függetlenül attól, hogy az eljárásban szabadlábon védekezik-e), vagy szabadságvesztését tölti. A kiadatási eljárásnak ebben az esetben is helye van, és ha a bíróság

megállapítja, hogy fennállnak a kiadatás feltételei, akkor a miniszter dönthet úgy, hogy a hazai büntetőhatalmi igényt a külföldi elé sorolva a halasztott kiadatásról hoz döntést. Ebben az esetben is azonban van arra lehetőség, hogy ideiglenesen átadják sürgős eljárási cselekmény lefolytatására az érintettet.

A törvény második címe alatt a külföldre irányuló megkeresések kerültek szabályozásra. A jogsegélyi eljárásra főszabályként ugyanazok irányadóak, mint a belföldre irányuló kérelmek esetében. A feltételek fennállása esetén a bíróság nemzetközi elfogatóparancsot bocsát ki a terhelttel szemben, és az iratokat a miniszternek továbbítja, aki dönt a kiadatási kérelem előterjesztéséről. Engedélyezés esetén a később itthon kiszabott büntetésbe bele kell számítani a külföldön kiadatás miatti fogva tartás idejét. Amennyiben halmazati büntetést szabtak ki a kiadatni kívánt személlyel szemben, azonban nem az összes bűncselekménye miatt kerül sor kiadatására, úgy a specialitás érvényesülése érdekében az első fokon eljáró bíróságnak kell kiszámítania azon cselekménye után járó büntetés mértékét, melynek végrehajtására a terheltet áadták.

Ezen felül jellemzően az angolszász jogrendszerű államok szerint, abban az esetben, ha a kiadatás iránti kérelem a kiadni kért személy ellen folyamatban lévő büntetőeljárás lefolytatása érdekében kerül előterjesztésre, a kiadatás előfeltételei meglétének megállapításához a kiadatási kérelemhez az elfogató parancson túlmenően olyan bizonyítékok csatolása is szükséges, amik alapján a kiadatás tárgyában döntő megkeresett állam bírósága áttekintést nyerhet az ügyről és megállapíthatja, hogy az elfogató parancsban leírt tényállást megfelelő bizonyítékok támasztják-e alá.⁷¹

⁷¹ 8001/2001. (IK. 4.) IM tájékoztató 170. pontja, jogesetre példa: <http://batki.info/index.php/extradition/> (2014. 01. 29.)

9. BÜNTETŐELJÁRÁS ÁTADÁSA, ÁTVÉTELE

A büntetőeljárás átvétele a kiadatás jogintézményével ellentétben az elsődleges jogsegélyi formák közé sorolható. Eredetét tekintve közvetlenül kapcsolódik az előzőekben taglalt másodlagos jogsegélyhez, hiszen kezdetben a kiadatás mankókerekének tekintették. A saját állampolgársággal rendelkező személyek kiadatás alóli kizártsága a transznacionális bűnözés és a határokon át-, majd hazautazó bűnözők számának növekedéséhez vezetett. Az így keletkezett, nem kívánt hézag betömését célzandó olyan államközi megállapodások születtek, amelyek értelmében az elkövető állampolgársága szerinti állam a locus delicti szerinti ország kérésére - az aktív személyi joghatósági elv alapján - átvette a terheltje által külföldön megvalósított törvényi tényállás miatti büntetőeljárást. Az együttműködés e módja mögött manapság már több megfontolás húzódik. Létjogosultsága levezethető:

- az emberi jogok fokozódó tényéréséből,⁷²
- gazdaságossági indokokból,
- az in absentia procedúrák és szentenciák hatásosságának megkérdőjelezhetőségéből,
- a ne bis in idem bizonyos fokú impotenciájából.

Míg korábban a büntetőeljárás elsődleges célja a büntetlenül maradt bűncselekmények minimalizálása volt, az a megfontolás került előtérbe, hogy mind az eljárásra, mind a végrehajtásra egyaránt a terhelt hazájában kerüljön sor, differenciált és egyéniesített büntetést szabjanak ki vele szemben, amely kellőképpen figyelembe veszi a személyiségét is.⁷³ Az átadás-átvétel mellett szól a védelemhez való jog, így a törvényesség alapelvének fokozottabb érvényesülése is. Egy hazai eljárásban a magyar nyelvet nem ismerő személy sorsa nagymértékben függ a tolmács és a védő személyétől. A tolmácsolás nem könnyű feladat, óhatatlanul kisebb-nagyobb mértékű információveszteséggel jár, ezért a legjobb szándék ellenére is a közvetettségéből fakadóan szükségképpen csorbul a terhelt védelemhez való joga, vagy nem olyan széles körben érvényesül, mint az eljárás nyelvét ismerő terhelt esetében. Közismert a büntetés végrehajtásának reszocializációs célja is, melyhez a leghatékosabb feltételeket mindig az elkövető által ismert ország adta miliő biztosítja.

Gazdaságossági okokkal szintén lehet lándzsát törni a jogsegély e típusa mellett. A büntetőeljárások rengeteg időt, pénzt és energiát emésztene fel. A kiadatási eljárások

⁷² Ez a kiadatásnál abban a megfogalmazásban is érvényesült, miszerint az érintett annak inkább alanya, mintsem tárgya. M. Nyitrai Péter: A kiadatási jog nemzetközi forrásainak szerepe a terhelt jogvédelmének nézőpontjából, in: Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica Tomus XIX, Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 2001, p. 212

⁷³ Lothar Reuter – Karola Wille: A büntetőeljárás átvétele az NDK és a többi szocialista ország közötti bűnügyi együttműködésben - In: Jogtudományi közlöny 42. évf. 4. sz., MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság, Budapest, 1987, p. 182

időigényessége, az ehhez kapcsolódó fordítások elkészítésének ideje és költségei, valamint a kötelező védelem generálta védődíj mind-mind a büntetőeljárás átadásának megfontolására sarkallják az eljáró hatóságokat. Nem elhanyagolható szempontot képez a börtönpopuláció csökkentése sem⁷⁴, ugyanis a tapasztalatok azt mutatják, hogy az előzetes letartóztatások⁷⁵ terén enyhébben fog a bírók tolla, ha olyan terhelttel szemben kellene azt elrendelni, akinek van hazai kötődése (azon jogi álláspont hangsúlyozása ellenére, miszerint a terhelt külföldi állampolgársága önmagában nem eredményezheti szabadságelvonással járó kényszerintézkedés elrendelését, de még annak ügyészi indítványozását sem).

A jogsegély e fajtájának alkalmazása bűnüldözési érdekből is preferálandó lehet. A bizonyítási eszközök helyhez kötöttsége könnyedén rányomhatja bélyegét a büntetőeljárások sikerességére, egy külföldi által belföldön elkövetett cselekmény felderítésére és bizonyítására ezért általában a locus delicti országában vannak a legjobb esélyek. A terhelt távollétében lefolytatott eljárások végén hozott elmarasztaló ítéletek közel sem olyan mértékben fejtik ki preventív hatásukat, mint amennyire kívánatos lenne. A végrehajtás céljából történő kiadatásra pedig – még ha azt engedélyezik is – sokszor csak az elkövetés után évekkel később kerül sor.

A ne bis in idem elv szerint az Európai Unióban azt a személyt, akinek ügyében büntetőbíróság már ítéletet hozott, ugyanazért a cselekményért sem megvádolni, sem elítélni, sem vele szemben büntetést végrehajtani nem lehet, ha egy másik államban felmentették, vele szemben olyan szankciót alkalmaztak, amelyet végrehajtottak vagy végrehajtatnak, vagy a szankciót részben vagy egészben azért nem hajtották végre, mert kegyelmet kapott, vagy az elévülés képezte a szankció végrehajtásának akadályát.⁷⁶ Az eddigi uniós szabályozás azt kizárta, hogy ugyanazon ügyben ugyanazon személy ellen egymás után több államban indítsanak eljárást, de ez az elv az Európai Unió Tanácsának 2009-ben elfogadott kerethatározatáig⁷⁷ csak akkor védte az érintettet, ha már egyik tagállamban lezárult az eljárás. Nemzetközi – EU-n kívüli - viszonylatban nem találtak még kifejezetten erre a problémára megoldást, de a büntetőeljárás felajánlása erre is alternatívát jelenthet.

Az Nbjt. szabályai tág körben vonják meg az eljárás átadásának feltételrendszerét. A törvény úgy fogalmaz, hogy akkor adható át, ha célszerűnek mutatkozik a más állam

⁷⁴ M. Nyitrai Péter (2002): i.m. p. 273

⁷⁵ Különös tekintettel a Be. 129. § (2) bek. b) pontjára.

⁷⁶ L.: a schengeni megállapodás végrehajtásáról szóló egyezmény 54. cikke <http://palyazat.gov.hu/download/738/4.pdf>, (2014. 03. 01.)

⁷⁷ L.: Be. 190. § (1) bek. i) pontja és a Tanács joghatóság gyakorlásával kapcsolatos, büntetőeljárások során felmerülő összeütközések megelőzéséről és rendezéséről szóló 2009/948/IB kerethatározata, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:328:0042:0047:HU:PDF>, (2014. 02. 15.)

hatóságainak eljárása. A kettős inkrimináció érvényesülése mellett ennél a formánál is irreleváns, hogy pontosan milyen elnevezést kapott a külföldi kódexekben a történeti tényállást képező magatartás. A célszerűség meghatározásához csak támpontot nyújt a szabályozás két tipikus eset megjelölésével, illetve meghatározza, hogy mikor kötelező az eljárást átadni. A törvényi rendelkezések biztosította szabadságot erősen korlátozza a 11/2003. (ÜK. 7.) LÜ utasítás 76. §-a, mely – bár a rendszerint és általában jelzőkkel, de – nem egy kizáró okot nevesít, ezzel együtt újabb elemeket is von az átadás potenciális okhalmazába. Kiemelést érdemel, hogy a törvény szerint nemcsak az idegen állampolgárság ténye lehet különös célszerűségi ok, hanem magyar ember külföldi tartózkodási helye, lakhelye szintúgy, ekképp juthat eljárási jogosultsághoz akár a locus domicilii állama.

Az átadás nevesített okai mögött egyrészt emberi jogi megfontolások, másrészt az a cél húzódik, hogy a büntetőhatalmi igényének - akár más állam közbeiktatásával is, de - végső soron érvényt szerezzen Magyarország. Ezzel ellentétes álláspontot képviselnek azok, akik tagadják az átadás ultima ratio jellegét, s szerintük sokkal inkább arról van szó, hogy az adott állam azzal, hogy önként lemond a ius puniendi-ről, éppen a fel nem adott szuverenitását gyakorolja. Kegyből vagy kényszerből történjék is a jogsegély, egyre megy abból a szempontból, hogy végső soron is a büntetőeljárás átadásával az elkövetési hely állama lemond az átvevő javára az elkövető büntetőjogi felelősségre vonásáról.

Meglehetősen érdekes problémát vethet fel a terhelt büntetőeljárás átadása céljából elrendelhető letartóztatása. Ennek elrendelésére a vádirat benyújtásáig az ügyész indítványára, azt követően hivatalból jogosult a bíróság, és tartama a három hónapot nem haladhatja meg. Tekintettel arra, hogy a büntetőeljárás átadásának nem feltétele a terhelt beleegyezése, de még csak meghallgatása sem kötelező, ezért fennállhat annak a veszélye, hogy a szabadságelvonásra burkolt kiadatás leplezése végett kerüljön sor, melynek során még a specialitás elve sem nyújt védelmet. Aggodalomra elsősorban az ad okot, hogy a törvény sem tartalmaz differenciát biztosító adekvát garanciákat. A terhelt számára különösen akkor válhat aggályossá a kérdés, ha a külföldi jog súlyosabb szankciót ír elő az adott cselekményre, ugyanis nyilvánvalóan vállalhatatlan az a nézet, hogy hosszabb tartamú büntetés alatt több idő jutna a nevelésére, társadalmi visszailleszkedésére.

Megoldást nyújthat a jogorvoslati jog bevezetése legalább az átadási letartóztatás esetén.⁷⁸ E lehetőséget a bíróság vagy az ügyész azon döntése ellen lenne célszerű biztosítani, amivel a 38. § alapján a miniszternél vagy a legfőbb ügyésznél kezdeményezik az eljárás

⁷⁸ Hasonló álláspontot képvisel M. Nyitrai is. M. Nyitrai Péter (2002): i.m. p. 468.

átadását. Fontosnak tartom, hogy jogorvoslati kérelmet csak akkor terjeszthetne elő a terhelt, ha a 37. § (2) bekezdésén kívül eső okra hivatkozással kerülne sor a büntetőeljárás átadására és ezzel együtt letartóztatására. Napjaink uniós tendenciáira⁷⁹ tekintettel megfontolást érdemelhet továbbá a sértett fellebbezési vagy panasztételi jogának intézményesítése is az eljárás átadásával kapcsolatosan.

Kiadatás contra büntetőeljárás átadása

Kiadatás	Szemponatok	Büntetőeljárás átadása
állami (ius puniendi), másodsorban személyi (emberi jogok)	<u>érvényesítendő érdekek</u>	személyi (terhelt, sértett), másodsorban állami
min. egy évi szabadsádvesztéssel fenyegetettség	<u>bűncselekményi feltétel</u>	csak kettős inkrimináció
kötelező	<u>letartóztatás</u>	lehetőség
Fővárosi Törvényszék	<u>letartóztatást elrendelő</u>	hatáskörrel rendelkező illetékes bíróság
max. 1 év	<u>fogva tartás ideje</u>	max. 3 hó
miniszter	<u>engedélyező</u>	legfőbb ügyész vagy miniszter
általában érvényesül	<u>specialitás elve</u>	nem érvényesül
általában érvényesül	<u>saját állampolgárság elve</u>	nem érvényesül
nincsenek	<u>kötelező esetei</u>	vannak
van (tárgyaláson)	<u>érintett</u> <u>véleménynyilvánítási joga</u>	sem a sértettnek, sem a terheltnek nincs

⁷⁹ Az Európai Parlament és a Tanács a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó 2012/29/EU irányelve,
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:315:0057:0073:HU:PDF> (2014. 02. 20.)

Az Nbjt. a legfőbb ügyész döntésétől teszi függővé a büntetőeljárás hazánk által történő átvételét, függetlenül attól, hogy az eljárás milyen szakban van. Ha a külföldi jogszabályok által nem képezte az eljárás akadályát a magánindítvány hiánya, a magyar jog szerint viszont igen, úgy fel kell hívni az előterjesztésére jogosultat nyilatkozatának megtételére. A hatályos szabályozás értelmében kizárt az eljárás átvétele, ha a terhelt nem magyar állampolgár (ideértve a hontalanokat is), vagy ha nem hazánkba bevándorolt külföldi.

10. FELJELENTÉS KÜLFÖLDI ÁLLAMNÁL

A kölcsönös bűnügyi jogsegélyről szóló, 1959. április 20-án Strasbourgban kelt konvenció⁸⁰ alapján lehetőségük van az egyezményben részes államoknak egy másik részes államban indítandó büntetőeljárást célzó feljelentés megtételére - a feljelentett személy állampolgárságától függetlenül. Ennek, valamint a tett intézkedések eredményéről a megkeresett fél az igazságügyi minisztériumok közötti csatornán ad értesítést.

A jogsegély alkalmazására csak végső esetben kerülhet sor, amikor a büntetőügyet nem lehet érdemben lezárni, és kizárólag az alábbi konjunktív feltételek fennállásakor:

- külföldön tartózkodó terhelt ellen folyik az eljárás,
- kiadatására és a büntetőeljárás átadására nem került sor,
- az ügyész nem indítványozta, hogy a tárgyalást távollétében tartsák meg.

A jogsegély kezdeményezője a miniszter vagy a legfőbb ügyész, nekik áll jogukban a fenti körülmények együttes megállapítása után megtenni feljelentésüket a joghatósággal rendelkező államnál. A feljelentés ténye alapján a bíróság vagy az ügyész szünteti meg az eljárást. Ha később a terhelt mégiscsak Magyarországra érkezne, úgy az eljárás ezen okból történt megszüntetése nem jelentené felelősségre vonásának akadályát.

⁸⁰ 1994. évi XIX. törvény

11. A SZABADSÁGELVONÁS VÉGREHAJTÁSÁNAK ÁTVÉTELE, ÁTADÁSA

Jogsegélyjogi törvényünk a negyedik fejezetében foglalkozik a végrehajtást szabályozó igazságügyi együttműködéssel. A norma külalakját tekintve már a részletesebb elemzést megelőzően tehető egy megállapítás: következetesebbnek bizonyult volna, ha az összes fejezetet és címet formailag egyformán jelölik, nem pedig kirívóan eltérő módon (csupa nagybetűvel) írják a szóban forgó rész, valamint az ahhoz tartozó címek megnevezését.

A büntetés végrehajtásának átadásánál arról van szó, hogy egy külföldön elítélt személyt az elítélő állam az elmarasztalás után átad más állam hatóságai számára. Erre a lehetőséget az a felismerés szolgáltatta, hogy az elítélt személynek sokkal jobbak a kilátásai a társadalomba való visszailleszkedésre, ha nem vadidegen környezetben töltheti le a büntetését, hanem olyan helyen, ahol tisztában van a nyelvi, a jogi, a kulturális sajátosságokkal, továbbá, ahol nagyobb eséllyel tudja intézetén kívüli társadalmi, családi kapcsolatait fenntartani, vagy tud ilyeneket létrehozni. Eme emberi jogi oldalról is megátámasztható gondolat gyakorlatba való átültetésére azonban a XX. századig várni kellett. Korábban az állami felségjogok sérelmének tartották, ha más szuverén hatalom által kiszabott ítéletet elismerték, majd végrehajtották volna, adott országban lefolytatott büntetőeljárás elválaszthatatlan következményeként tartották az ugyanott történő végrehajtást.

A hatékonyabb reszocializációs indokok mellett bűnüldözési szempontok is szerepet játszottak a kialakulásában. Előfordult ugyanis, hogy az elmarasztalt személy elítélését követően állampolgársága szerinti országba menekült, ahonnan kiadatására a saját állampolgárság mint kizáró elv miatt nem kerülhetett sor. A büntetlenséget elkerülendő ébredtek rá fokozatosan arra a szükséghelyzetre, hogy megoldást kell találni az aut dedere aut judicare ilyen esetre történő alkalmazhatatlanságára, mivel itt már egy jogerősen befejezett büntetőeljárásról van szó, csak a kiszabott intézkedés vagy büntetés fogamatba vétele maradt el.

Ezen túlmenően orvosságot jelentett a büntetőeljárások átadásából eredő időhúzás elkerülésére. A mai büntetőpolitikai szemlélet ugyanis az eljárások minél gyorsabb lefolytatása iránti igényben fejeződik ki, melynek a locus delicti államában való eljárás a szükségszerű velejárója. Miután a minél szélesebb körből összegyűjtött bizonyítékok értékelése megtörtént a bíróság jogerős ítéletében, akkor érvényre juttatható az elítélt minél teljesebb rehabilitációjának kérdése is egy esetleges végrehajtás-átadás keretében.

A végrehajtás átvétele az Nbjt. szerint nem automatikus, ahhoz először az szükséges, hogy a külföldi ítéletet Magyarország elismerje, majd a kiszabott szankciót a magyar jog szabályainak megfelelően transzformálják át. A kiadatáshoz hasonlóan osztott szerep jut a

miniszterre és a bíróságra. A miniszter azt vizsgálja, hogy a külföldi ítélet elismerése, valamint a végrehajtás átvételére irányuló megkeresés teljesíti-e a 2. §-ban foglaltakat, míg a bíróság a törvényi feltételek meglétét vizsgálja tovább. Külföldi hatóság által hozott ítélet elismerésének kettős hatása van. Egyrészt res iudicata-t eredményez⁸¹ az ahhoz fűződő jogi konzekvenciákkal⁸², másrészt lehetővé teszi a végrehajtás átvételét, és a később eljáró bíróságok számára jogalapot nyújt minősítő⁸³ vagy súlyosító⁸⁴ körülmények megállapítására a terhelt vonatkozásában. Az ítélet elismerésére elsősorban az a területi szintű bíróság jogosult, amelynek illetékességi körzetében található az elítélt (utolsó ismert) lakóhelye. Ennek hiányában a Fővárosi Törvényszék hatáskörébe tartozik az ügy. Az ítéletek elismerésénél elsősorban a külföldi jog keretei között kiszabott végrehajtási mód és mérték okozhat problémát, melynek megoldására a törvény 48. §-a nyújt útmutatást. Az elismerést követően kerülhet sor a végrehajtás esetleges átvételére.

A jogszabály értelmében ki van zárva a szabadságelvonás végrehajtásának átvétele, ha:

- az elítélt ahhoz nem járult hozzá,
- az ítéletben foglalt cselekményt magyar bíróság már elbírált, illetőleg
- az átvétel iránti megkeresés megérkezésekor kevesebb mint egy év van hátra büntetéséből.

A fenti esetkörökön kívül is csak akkor van lehetőség az átvételre, ha az illető elítélt hazánkkal valódi kapcsolattal rendelkező magyar állampolgár, bevándorolt, letelepedett vagy menekült. A kötelező beleegyezés alól törvényi vélelem generál kivételt, miszerint a korábban említett egyének, ha a végrehajtás előtt hazánkba visszatérnek, akkor e magatartásuk az átvételhez szükséges beleegyezésüknek minősül. Nem tekinthető azonban hozzájárulásnak a Magyarországra érkezésük, amennyiben in absentia ítélet született ügyükben, vagy épp a hazatérés miatt rendelte el külföldi bíróság az egyébként felfüggesztett szabadságvesztés végrehajtását. Amennyiben a végrehajtás átvételének feltételei a Fővárosi Törvényszék mint elbírálására hatáskörrel rendelkező bírászkodó szerv szerint nem állnak fenn, akkor e döntést a miniszternek is tiszteletben kell tartania. Ellenkező esetben azonban még mindig határozhat a jogsegély megtagadásáról, hiszen a miniszter bírói döntéshez való kötöttsége csak egy irányban érvényesül. Amennyiben átvételre került a végrehajtás, úgy a bíróság az érintett részvételével tárgyalást tart, melynek során megállapítja a Magyarországon ténylegesen (még)

⁸¹ Nbjt. 47. § (3) bek.

⁸² Be. 6. § (3) bek. d) pontja

⁸³ Visszaeső kategóriájától az erőszakos többszörös visszaesőig.

⁸⁴ Egyszeri bűnismétléstől az egyszerű bűnismétlés halmazáig.

végrehajtandó büntetést. A döntés időpontjáig külföldön fogva tartásban töltött időt az itthon megállapított büntetésbe be kell számítani.

A magyar bíróság által kiszabott szabadságvesztés végrehajtásának átadását a törvény feleslegesen ismételt mondattal kezdve szabályozza. Az 56. §-ban írt evidenciát érdemesebb lett volna a 49. §-hoz hasonlatosan már a feltételeivel együtt leírni, vagy egyszerűen mellőzni. A végrehajtás jogát csak akkor engedi az Nbjt. átadni, ha a külföldi állam kötelezettséget vállal a büntetés végre nem hajtott részének fogatosítására, valamint ha az átadásba az elítélt beleegyezett. Alapjában véve magyar állampolgárral szembeni büntetés végrehajtása nem adható át, kivételt képez ez alól, ha az elítéltnak állandó lakó- vagy szokásos tartózkodási helye külföldön található.

12. AZ ELKOBZÁS ÉS ELEKTRONIKUS ADAT HOZZÁFÉRHETETLENNÉ TÉTELE

12.1. Az elkobzási jogsegély

Az elkobzásokkal kapcsolatban előterjesztett jogsegélykérelmek kiemelt relevanciával bírnak, melyre alapvetően három körülmény szolgál magyarázatként.⁸⁵ Azok a cselekmények, amelyek elleni küzdelemben az elkobzás igen jelentős eszközként használható, tipikusan határon átnyúlóak. Ilyenek lehetnek például: kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények, vesztegetés, lőfegyver és robbanóanyag illegális kereskedelme. Másodsorban az elkövetést leplezendő, a bűncselekmény eszközéül használt vagy a jogellenes magatartásból származó vagyontárgyakat a bűnözők könnyedén eltüntethetik az elkövetés helye szerinti államban. Végül a nemzetközi megkeresésre elkobzott vagyonból más államok – közreműködésük arányában és a sértett állampolgárságára tekintettel - részesedést igényelhetnek⁸⁶.

Ennek ellenére az Nbjt. első ránézésre meglepő tömörséggel tartalmazza a vagyonelkobzás, elkobzás vagy ezzel azonos hatású büntetés vagy intézkedés végrehajtásának átvételére, illetve átengedésére vonatkozó szabályokat. Ennek oka abban rejlik, hogy a törvény csak a szankcióként alkalmazott (vagyon)elkobzás végrehajtása érdekében tanúsított kooperációt tartja önálló jogsegélyként számon, a bizonyítékként felhasználni kívánt, de egyébként elkobzás hatálya alá is eső dolgok beszerzéséről az eljárási jogsegély és a kiadatás⁸⁷ részeként rendelkezik. Nem véletlenül emeli ki továbbá a törvény az átvétel és átadás jogalapjául nemzetközi szerződés létét, ugyanis számos inkriminációs konvenció szövegének felhatalmazása alapján van közvetlen joga és kötelessége az államoknak ilyen téren együttműködésre.

A törvényi szabályozást megvizsgálva, a jogsegélykérelem fogadása kapcsán a miniszternek már inkább formális, mintsem diszkrecionális jogköre van, ugyanis nem lehetséges a végrehajtás elrendelésének mérlegelése. Érdemi szerepe a bíróságnak van abban, hogy megvizsgálja az Nbjt. és a vonatkozó nemzetközi szerződések alapján, hogy a kérelem teljesítésének megállapíthatók-e a feltételei, ez alapján határoz a külföldi ítélet elismeréséről és átvételéről egyben. Amennyiben nemzetközi megállapodás írja elő az állami együttműködési kötelezettséget, akkor a végrehajtást át kell venni.

Elkobzásra irányuló kérelem küldésére csak lehetőséget biztosít a törvény, nem kötelezettséget. A jogsegély útvonala ugyanazon csatornán halad át, mint amin érkezik, csak

⁸⁵ Ligeti-Kondorosi (2008): i.m. p. 198

⁸⁶ L. a terrorizmus finanszírozásának visszaszorításáról szóló egyezmény kihirdetéséről a 2002. évi LIX. törvény 8. cikkét

⁸⁷ Nbjt. 30. §

ellentétes irányban, azaz a bíróság küldi a jogerős határozat végrehajtását célzó kérelmét a miniszternek, aki azt továbbítja az illetékes külföldi állam felé.

12.2. Elektronikus adat hozzáférhetetlenné tétele

Az elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tétele vagy ezzel azonos hatású büntetés vagy intézkedés végrehajtásának átvételére, illetve átengedésére vonatkozó szabályok a jogalkotás új hozadékai. Kiváló példája annak, hogy hogyan lehet naprakészen követni az Nbjt. szabályozásával is a Be. és Btk. változásait. Bár a mögöttes joggyakorlat ezidáig még nem alakulhatott ki, mint büntetőjogi intézkedésről annyi elmondható, hogy arra hivatott, hogy a számítógéppel és információs rendszerek segítségével elkövethető bűncselekmények folytatásának szabjon gátat. A büntető kódex különös részének áttekintése nyomán, négy fő bűncselekmény-csoportot képezhetünk annak megfelelően, hogy a törvény által oltalmazott valamely érdeket sértő cselekmény milyen formában, milyen mozzanatban jelenik meg. Ezek az információs tartalom tiltott közzététele és megosztása útján megvalósuló, az információ és információtovábbítás biztonságosságát és hitelességét sértő, a számítógépes, és a szellemi tulajdon elleni bűncselekmények.⁸⁸ A jogalkotó nagyon helyesen még a joghézag beállta előtt bezárta azt a kiskaput, ami azzal keletkezett volna, hogy egy magyar törvényhely alapján elrendelt szankciónak nem tudnak érvényt szerezni a hatóságok külföldön, holott az internet segítségével megvalósuló bűncselekmények legjellemzőbb ismérve pont az országhatárok el nem ismerésében ragadható meg. Annak oka, hogy miért csak a végleges hozzáférhetetlenné tétel lett jogsegélyként nevesítve, egyszerű: a Be-ben szabályozott kényszerintézkedés külföldi fogyanatosíttatása az eljárási jogsegély esetei közé tartozik.

Az Nbjt-ben írt szabályozás értelmében a hazai hatósághoz érkezett végrehajtási kérelmet a Fővárosi Törvényszék formailag és tartalmilag is megvizsgálja. A formai vizsgálat kritériumait a törvény 79/A. § (1)-(2) bekezdései tartalmazzák. Amennyiben megfelel a kérelem a teljesítés feltételeinek, a bíróság rendelkezik az elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tételére vonatkozó külföldi ítélet elismeréséről és végrehajtásának átvételéről, illetve elrendeli az elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tételének az elektronikus adat eltávolításával történő végrehajtását.

A külföldre irányuló kérelem célországá az az állam, amelynek területén az adattároló tárhelyszolgáltató cég székhelye található. Amennyiben a miniszter által külföldre továbbított

⁸⁸ Verebics János: Az információs bűncselekmények és az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tételének lehetősége az új Btk.-ban - In.: Gazdaság és Jog 14. év. 2. sz., HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013, p. 4

végrehajtási megkeresésnek 30 napon belül nem tesznek eleget, úgy a bíróság elrendeli az elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tételének az elektronikus adathoz való hozzáférés végleges megakadályozásával történő végrehajtását.

13. ELJÁRÁSI JOGSEGÉLY

Az eljárási jogsegély a jogsegélyfejlődés történetében a XIX. században került először leválasztásra a kiadatástól, és átfogott kezdetben minden egyéb, nem kiadatásnak minősülő kooperációs formát. Az idő haladtával kristályosodtak ki az egyéb jogsegély elnevezésből az eljárási, valamint a korábban bemutatott igazságügyi együttműködési típusok. Tartalmilag minden olyan büntetőeljárási cselekményt lefed, melyet igazságügyi megkeresésre más állam hatóságai folytatnak le egy-egy nyílt büntetőeljárás során - jellemzően a bizonyítás és felderítés elősegítése végett. Összefoglalóan azok az eljárások tartoznak e körbe, melyek elvégzése a megkereső állam álláspontja szerint szükségesek, a kérelmet teljesítő szempontjából pedig lehetségesek.

Taxatív felsorolásra a törvény sem vállalkozik, csupán kiemeli a leggyakrabban előforduló megnyilvánulási formáit. A skála az okiratok megküldésétől kezdve a bizonyítási eljárások és kényszerintézkedések foganatosításán keresztül személyek kihallgatás végett történő ideiglenes átadásáig terjedhet. Éppen a sokszínűsége eredményezi azt, hogy a jogsegélyi megkeresések közül ez a leggyakrabban kért típus, míg egy adott büntetőeljárás belül – a nyomozási és a perbeli bizonyítás spektrumai közötti differenciából eredően – inkább a nyomozati szakaszban terjesztenek elő ilyen kérelmeket.

Ami a jogsegély teljesítése iránti beérkező megkereséseket illeti, a kiadatáshoz hasonlóan a törvény eleinte a kettős inkriminációt is a teljesítés feltételéül szabta. Ma már viszonyosság fennállása esetén ettől el lehet tekinteni. A feltétel elhagyásának oka abban keresendő, hogy az eljárási jogsegéllyel nem csak terhelő, hanem mentő bizonyítékok is beszerezhetők. Véleményem szerint az általános szabályozásnál egyébként mindig fennáll az absztrakt veszélye annak, hogy a terhelti jogvédelem mint cél annál elérhetetlenebbé válik, minél több feltételt épít a jogalkotó a megkeresés teljesítésébe, ugyanis a teljesítést akadályozó kritériumok könnyedén képezhetik a mentő vagy enyhítő körülmények felderítésének is gátját.

Alapvetően a Be. szabályait alkalmazva kell eljárni a jogsegélykérelmek teljesítése esetén, azonban a megkereső fél kérelmére a forum regit actum szabályától el lehet térni, amennyiben ez nem összeegyeztethetetlen a hazai jogrendszer elveivel, azaz az alkalmazandó külföldi norma nem ütközik magyar imperatív jogszabályi rendelkezésbe. Ennek megfelelően kerülhet sor egy nagyváradi megkeresés nyomán végrehajtott felismerésre bemutatás során a lex fori alkalmazására, vagyis arra, hogy a résztvevő személy két ún. asszisztens tanú (hazánkban hatósági tanú) jelenlétében válassza ki az általa korábban tett vallomásában körülírt személyt a bemutatott fényképek közül, ugyanakkor a tanú kihallgatásakor az

igazmondási kötelezettségére való kioktatás során a keresztre vagy a Bibliára történő felesketése már mellőzendő aktusnak számít. Idegen jog teljes körű s kötelező alkalmazása a szuverenitás elvének sérelme mellett túlzottan praktikusnak sem mutatkozna, hiszen a kérelmet végrehajtó féltől nem várható el olyan jog alkalmazása, melyet (egyáltalán) nem ismer. A gyakorlatban érdekes és a jogértelmezés rugalmasságáról árulkodó jelenség, hogy a kettős büntetendőség hiánya nem vezet feltétlenül a jogsegélykérelem visszautasításához, ha lehetőség van a kért eljárási cselekmény átkonvertálására. Így kerülhetett sor egy Ukrajnába küldött, gyanúsított kihallgatást célzó jogsegélykérelem végén a célszemély tanúkénti kihallgatására arra hivatkozással, hogy az itthon folyó büntetőeljárás alapját képező cselekményt a keleti szomszédjaink nem rendelik büntetni.

A magyar hatóságok kifejezett külföldi kérésre, megfelelő időben előre értesítik a kérő felet a teljesítés helyéről és idejéről. Ennek a szabálynak egyrészt krimináltaktikai szempontból lehet jelentősége, másrészt abból, hogy ha a külföldi fél képviselője vagy az előtte folyamatban lévő eljárásban részt vevő személy részt kíván venni az eljárási cselekményen, akkor erre – bírói, illetve ügyészi engedélyezést követően – lehetősége nyíljon. Ebből a célból arra is van mód, hogy a külföldön fogva tartott személy ideiglenesen Magyarországra kerüljön őrizet alatt átadásra, majd vissza. A szabályozás rugalmasnak mondható. Ha például egy teljesítés alatt lévő eljárási cselekményen részt vesz a külföldi hatóság képviselője, akkor – kérésére és a lehetőségekhez mérten – megoldható, hogy a felvett bizonyítás kiegészítését is elrendeljék. Ha pedig a külföldi állam kifejezetten bíróság általi teljesítését kéri jogsegélykérelmének, akkor azt a miniszter felé kell továbbítani, aki kijelöli végrehajtásra az illetékes bíróságot.

A külföldre küldött megkeresésekre a fenti szabályok értelemszerűen irányadóak. A specialitás szabályához hasonló előírás érvényesül a külföldről idézett tanú vagy szakértő esetében, mivel vele szemben büntetőeljárást sem indítani, sem folytatni nem lehet azon cselekménye miatt, amit a beutazásuk előtt követett el. Az Nbjt. ezzel a rendelkezésével az idézés okát jelentő ügyben való bizonyítás érdekében emel korlátokat az állami büntetőhatalmi igény érvényesítése elé. A mentesség nyolc napig él, mely határidő onnantól számítandó, hogy elhagyhatta volna az ország területét a hatóság beleegyezésével. Nem lehet erre felelősségre vonási akadályként hivatkozni, ha a távozás után Magyarországra önként visszatér. A találkozást követő nyolc nap alatt is befejezett stádiumba juttatható jogtalan elsajátítás mintájára, az illető ellen akkor is megindítható az eljárás, ha a ki- vagy meghallgatását követő napon hazautazik, majd két napra rá ismét hazánkba látogat.

14. ALAKI ÉS KÖLTSÉGVISELÉSI SZABÁLYOK

Az Nbjt. hatodik fejezete technikai és formai szabályokról szól. A megkeresések küldésére és fogadására irányadó diplomáciai út igénybe vételének kötelezettségét fő szabályként írja elő a törvény azzal, hogy lehetőséget biztosít a nem diplomáciai úton előterjesztett megkeresések legfőbb ügyész és miniszter általi fogadására, illetve a külföldre irányuló kérelmek ilyen módon való előterjesztésére. A megkeresések általános és speciális tartalmi elemei mellett a fordítással kapcsolatban is a viszonyosság elve érvényesül, így ha külföldi állam elfogadja megkereséseinket magyar nyelven, akkor úgy a magyar hatóságok sem követelhetik meg a fordítás mellékelését a külföldről érkező iratokhoz.

A költségek viselésével kapcsolatosan meghatározza, hogy mely típusú jogsegélyek költségeit mely államnak kell viselnie, illetve mely költségek számolandók el kötelezően bűnügyi költségként.

15. BÜNYÜGYI JOGSEGÉLY A NYOMOZÁS TÜKRÉBEN

Meghatározott bűncselekmény egyes tényállási elemei sokszor egymástól függetlenül valósulnak meg földrajzilag különböző országokban, míg arra is bőven akad példa, hogy egyazon körülmény ível át határokon, melyre való hivatkozással több állam is megállapíthatja paralel joghatóságát. A hazai joggyakorlat a *ius puniendi* megalapozhatóságának körvonalait tágan rajzolja meg. A territorialitás princípiuma értelmében nem szükséges, hogy egy teljes tényállási elem valósuljon meg Magyarországon, illetve egy tényállási elem csak hazánkban következzen be, hanem a *delictum* vagy elem bármely mozzanatának itthoni megtörténte már elegendő büntetőeljárás kezdeményezéséhez. Így a szerb állampolgár Németországban német és svájci sértettek sérelmére gépjárműszerzés valótlán ígéretével elkövetett csalásának nyomozására kiterjed a magyar büntető joghatóság, ha valamely magyar pénzintézetnél vezetett számlára érkeznek a kárt megtestesítő vételárelőlegek. Ugyanezen logikára alapozta az ügyészség a nyomozást elrendelő feljegyzését, amikor egy horvát állampolgárnak Franciaországban szereztek meg jogosulatlanul bankkártyáját (vagy annak adatait), és vettek fel azzal négyezer €-t helyben, mivel a feljelentés kiegészítése során megállapítást nyert, hogy magyar bankfiókban volt a sértett kártyához tartozó devizaszámlája vezetve, így a készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés befejezettségéhez szükséges kár egyik mozzanata Magyarországon valósult meg.

Napjainkban egyre több olyan bűncselekmény elkövetése miatt kell a hatóságoknak nyomozni, amiknél már a nyomozási terv elkészítésekor felmerül a szükség - ha nem is feltétlenül a jogsegély, de - a bűnügyi együttműködés biztosította lehetőségek kiaknázására. A kooperáció típusai között - a jogsegély rendőri alternativizálódására való törekvés ellenére – nincs versengés, a különböző formáit egymást kiegészítve, némely esetben pedig felváltva kell alkalmazni. A nyomozás hagyományosan felderítési és vizsgálati szakaszra bontható. Előbbi indításához elegendő a bűncselekmény gyanúja, míg a vizsgálati szakra akkor kerül sor, ha bűncselekmény elkövetésével már megalapozottan gyanúsítható valaki. Ennek megfelelően a felderítés során elsősorban a nem igazságügyi csatornákon zajlik az államok közti párbeszéd, míg ha a bizonyítandó tények köre már megfelelően körvonalazódott, azonban a vonalak elmélyítéséhez további bizonyítás (klasszikus vizsgálati munka) szükséges, akkor elkezdi háttérbe szorulni a rendőrségek közötti információcseréből származó okiratok addig meghatározó szerepe, és egyre inkább előtérbe kerülnek a jogsegélyi jellegű megkeresések útján beszerezhető, nyomatékosabb erőt reprezentáló egyéb bizonyítékok.

Fontos szólni a hazai büntetőeljárások hiánycikkéről is, az eljárások eredményességét nagymértékben befolyásoló időről. Konkrét személy ellen folyamatban lévő nyomozások

határideje véges, míg a bírósági eljárást az ügyek ésszerű időn belüli elbíráláshoz való alapjog rákényszeríti. A jogsegélyi megkereséseknek emellett a költségvonzatuk is igen magas. Nem ritka, hogy az előterjesztett jogsegélykérelmek teljesítésére több mint egy évet kell várni⁸⁹, az idő vasfoga pedig előszeretettel őrli a bizonyítékokat. Valószínűleg éppen ezek az okai annak, hogy a jogsegély az ultima ratio ultima ratio-jává vált: a nyomozások során jogsegélyi eljárásra tipikusan csak akkor kerül sor, ha már minden kötél szakad, vagyis ha minden belföldön végrehajtható eljárási cselekmény fogantatására került⁹⁰, függetlenül attól, hogy a nemzetközi együttműködés szükségessége mikor merült fel. Amennyiben a belföldön beszerezett bizonyítékok alapján még mindig nem lehet kétséget kizáróan állást foglalni a vádemelés kérdésében, akkor kerül a mérleg egyik serpenyőjére a bűncselekmény tárgyi súlya, a másikkal pedig a külföldi bizonyítással várható eredmény. A gyakorlat azt mutatja, hogy a társadalomra kevésbé veszélyes cselekmények esetében a nyomozást megszüntető, illetve felfüggesztő határozatok indoklásai már-már az okkultizmus jegyében születnek meg néha, és olyan fordulatokat tartalmaznak, miszerint „a nyomozás továbbfolytatásától sem várható eredmény” vagy „a külföldön várhatóan beszerezendő bizonyíték sem lenne valószínűsíthetően elegendő”.

Néhány ilyen kérelem teljesítéséből származó tapasztalatom szerint a magas költségeknek és a jogsegélyi eljárások elhúzódásának két technikai oka is van. Az egyik az, hogy az adott állam, így a magyar is, mindent megtesz a teljesítés végett, azaz ha nem jár először sikerrel, akkor olyan intézkedéseket is fogantat, mint amelyeket hasonló helyzetben saját eljárásában is alkalmazna. A másik egy bagatellnek tűnő formalitásból ered. A hozzánk érkező megkeresések jellemzően nem bűnügyi, hanem általános iktatószámot kapnak. Ha a kérelemnek hazai megkeresés küldésével lehet eleget tenni (pl. banki vagy IP adatok beszerzése), akkor a megkeresésben szereplő iktatószám nem úgy inspirálja adatszolgáltatásra a megkeresett szervet, mintha az bűnügyi jelzéssel érkezne az adatszolgáltatóhoz.

Még a leggyorsabban, legteljesebben végrehajtható eljárási jogsegélyek közül is vannak olyanok, amiket – noha feltételei fennállnak – nem szívesen alkalmaznak. Ennek oka az alábbi hazai mondásban rejlik: „vannak olyan kihallgatások, amiket nem lehet megkeresés útján fogantatni”. Nem kicsit általánosít a frázis, de tény, hogy nem lehet mindig minden verzióra kiterjedő megkeresést írni, ha például az épp felvétel alatt álló vallomásból felmerülő

⁸⁹ E tárgyban végzett adatgyűjtést Törő Andrea: Bizonyíték-transzfer az európai bűnügyi együttműködésben - PhD értekezés, SZTE, 2013, p. 157, http://www.ajtkdi.hu/pdfs/Toro_Andrea_ertekezes_mhvita.pdf (2014. 03. 01.)

⁹⁰ Holott ez a nyomozás felfüggesztésének a feltétele – Be. 188. (1) bek. e) pont

adatok függvényében következnenek a kérdések. A jogsegély útján fogatosított kihallgatások vagy egyéb nyomozási cselekmények továbbá éppen a közvetlenség, illetve a jegyzőkönyvezési mód ismeretének hiánya miatt nemigen rendelkeznek akkora és olyan bizonyító erővel, mint a direkt bizonyításfelvételek.

A jövőt illetően álláspontom szerint a nemzetközi jogsegélykérelmek teljesítésének gyorsasága lenne az elsődlegesen fejlesztendő célterület. Az eljárási jogsegélyek esetében a megkeresett államnak továbbra is meg kell tenni minden tőle telhetőt a végrehajtás érdekében, azonban szükséges lenne egy olyan határidő egyezményi szinten történő rögzítése, melynek leteltekor a teljesítés aktuális folyamatáról, állásáról kötelező tájékoztatást kapna a kérelmet előterjesztő hatóság.

16. ÖSSZEGZÉS

Dolgozatom elkészítésekor a bevezető részben taglalt indíttatáson túl az a célkitűzés is vezérelt, hogy a témával kapcsolatos ismereteimről elfogadható szinten számot adjak, valamint a nemzetközi bűnügyi jogsegélyre vonatkozó ismeretanyagot közérthető módon foglaljam összeg. Az elkészült mű a büntető- és nemzetközi jogban is kiemelt szerepet betöltő nemzetközi jogsegéllyel foglalkozik, annak legfontosabb elméleti kérdéseit tárgyalja. A hangulatkeltő jogtörténeti előzmények mellett tartalmilag magában foglalja a jogsegély és az azzal szorosabb összefüggésben álló alapfogalmak meghatározását, jellemzését, kitér a szükséges elhatárolási kérdésekre, majd a hatályos hazai szabályozásra fókuszálva a különböző jogsegélyi formákat mutatja be.

Munkám elkészítéséhez nem kizárólag a vonatkozó jogszabályok, jogi normák 2014. január 01-én hatályos szövegét használtam fel, hanem a korábbi és jelen tanulmányaim során megismert szakirodalmi művekre, kollégáim véleményére, tapasztalataira is támaszkodtam. A megismert és feldolgozott álláspontokat egyrészt egymással, másrészt a magam álláspontjával vettem össze.

A bevezetésben feltett, hipotéziseket is magukban foglaló kérdésekre úgy vélem, a válaszokat megtaláltam. A nemzetközi bűnügyi jogsegélynek igenis helye van-e a magyar büntetőeljárásban, annak szerves részét képezi. Ezen megállapításomat nemcsak az együttműködés és jogsegély elhatárolására alapozom (azaz arra, hogy inkább a jogsegélynek van helye a nyílt eljárásban, mint a tágabb értelemben vett bűnügyi együttműködésnek), hanem a jogsegély alapvető céljára is, ami végső soron a büntetőeljárásával megegyezik, vagyis arra, hogy megnyugtatóan és kétséget kizáróan lehessen dönteni törvényes úton beszerzett bizonyítékok alapján valamely személy büntetőjogi felelősségéről vagy egy bűncselekmény megvalósulásáról. Ezen a következtetésen az a kétségtelen tény sem változtat, hogy a jogsegély nem éppen az eljárások minél hamarabbi befejezését szolgáló jellegzetességéről ismerszik meg, viszont (sok esetben önállóan) képes az áthatolhatatlannak tűnő eljárási gátak leküzdésére.

A hazai joganyag meglátásom szerint nemzetközi viszonylatban is színvonalasnak minősül, melyet a jogirodalom más szerzői is alátámasztanak írásaikban. A nemzetközi elvárásoknak kellő rugalmassága teszi megfelelővé. Egyrészt önálló jogalapot biztosít azon államokkal való jogsegélykapcsolat kialakítására és fenntartására, amelyekkel Magyarországnak sem két- sem többoldalú bűnügyi tárgyú megállapodása nincs, másrészt - szubszidiárius mivoltából adódóan - átmenetet képez az EU-n belül érvényesülő magas szintű kooperáció felé.

Tökéletes munka nincs, de mindig törekedni kell rá. Ezen a jogterületen is van még hová fejlődni és mit fejleszteni, a javításokat pedig elsődlegesen a gyorsaságot növelő intézmények beépítése érdekében kellene elvégezni. Nemzetközi egyezményeinkbe olyan kitételeket kellene beépíteni, melyek kötelezővé teszik a megkeresett szerződő feleknek, hogy a jogsegélykérelem teljesítésének állapotáról az előterjesztéstől számított legkésőbb egy éven (nyomozati szakban legkésőbb nyolc hónapon) belül tájékoztatást nyújtsanak. Emellett úgyszintén szorgalmazandónak tartom, hogy minél gyakrabban vegyenek részt a külföldi hatóságok képviselői a jogsegélykérelem tárgyát képező eljárási cselekményeken, különösen, ha azok végrehajtási helye gazdaságossági szempontból sincsenek elvetendően messze⁹¹, vagy bonyolult, nem egyszerű megítélésű ügyekben, amikor feltételezhető, hogy a megkereséssel beszerzendő bizonyíték tartalmától függően egyéb (ott helyben, azonnal kérhető) bizonyítás felvétele is szükségessé válik a megkeresett országban. Ezen felül a részvétel útján szerzett tapasztalatokat a jövőben készítendő megkeresések írása és végrehajtása során is hasznosítani lehetne.

Kizárólag hazai eszközökkel a határon átnyúló bűnözésre nem lehet adekvát választ adni. Dinamikus elemek ellen statikus eszközöket be lehet vetni, de azoknak csak lassító, akadályozó hatásaik lehetnek, megoldást nem nyújtanak a problémára. Egy tipikusan tranzitországnak minősülő államra különösen igaz ez a kijelentés, a bűnüldözésnek legalább olyan sebességgel kellene folynia, mint a bűnözésnek. Hazánkat néhány óra alatt szélteben-hosszában még közúton is át lehet szelni, az internet nyújtotta lehetőségekkel pedig néhány pillanatra rövidül ez az idő. A bűnelkövetők ezeket az eszközöket előszeretettel alkalmazzák, így a hatóságok válaszüte elé érkeznek: vagy gyorsabban üldözik a bűnt, mint ahogyan azt elkövetik, és akkor előbb-utóbb utoléri (szerintem ez ma lehetetlen), vagy a bűnözés elé állnak térben vagy időben, így útját állják (ehhez viszont határon átnyúló megoldás kell).

Arra a kérdésre, hogy fennáll-e az egyes államok egymás igazságszolgáltatási és büntetés-végrehajtási rendszerébe vetett bizalma, nem lehet egyértelmű választ adni. Jogrendszerek, ideológiák és életszínvonalak közötti különbségek a bizalmi válságot is mélyíthetik. Bizonyos országokban még ma is a büntetőeljárás a büntetés kiszabásának eszköze, célja, hogy összegyűjtse a terhelt elítéléséhez szükséges bizonyítékokat. Máshol a procedúrát a tényállás tisztázása érdekében folytatják, sokszor épp azért, hogy a gyanúba kevert személyt tisztázzák, és csak egy kimeneteli lehetőségét képezi az eljárás alá vont elmarasztalása. A büntetés végrehajtása terén is óriási differenciák vannak. Több állam által

⁹¹ Hazánk legnagyobb (Bács-Kiskun) megyéjében például két város közötti távolság többszöröse is lehet két határmenti igazságügyi hatóság székhelye közöttinek.

képviselt nézet szerint a büntetésnek meg kell torolni az okozott sérelmet, míg máshol a büntetés célja az elkövető hibájának kijavítása, a helyrehozatal. Regionális szinten fokozott az államok egymás iránti bizalma, de a földrészek között azonban már komoly szakadékok tárogthatnak, melyek akadályozzák egyes jogsegélyi formák alkalmazását. Ezekre a problémákra megoldást a jogsegély más típusainak igénybe vétele, illetőleg nemzetközi vagy világszervezetek érdekegyeztető, olykor jogalakító, jogot formáló, egységesítő-közvetítő tevékenysége jelenthet.

A bűnügyi együttműködés hazai szabályait összefoglaló jogszabályra szükség lehet, sőt szükség is van, de erről a szükségéről egyelőre le kell mondanunk. Jelen tendenciák szerint nem egyforma sebességgel alakul az európai együttműködés és a nemzetközi együttműködés joga. Egy emberöltő múlva talán napirendre kerülhet a kérdés, de ahhoz a regionális kooperációnak kellene lelassulnia, mely az integráció szétesését, vagy egy bizonyos, az aktuálisnál magasabb szintjének elérését feltételezi. A jelenlegi dinamikai különbségek olyan kódex megalkotásához vezetnének, mely csak ideig-óráig lenne hatályban, a jogszabályt módosító lábjegyzetek száma hamar meghaladná a normaszöveg terjedelmét.

Elfogultágtól nem mentes meglátásom szerint a dolgozattal kitűzött célok alapvetően megvalósultak. Mindig úgy véltem, hogy az elsajátítás első lépése annak felmérése, hogy mink van, és mi az, ami még hiányzik. A dolgot kezébe vevő olvasó tömör, de átfogó képet kaphat a nemzetközi bűnügyi jogsegélyről, egyúttal azt is felismeri, hogy ez a jogterület jóval terebélyesebb és szerteágazóbb, mint azt gondolni merte.

Novumnak minősülhetnek a dolgozatban az elhatárolási szempontok és következtetések, melyeket a bűnügyi kooperáció és a jogsegély, valamint a büntetőeljárás átadása és a kiadatás összehasonlítása során használtam, illetve amikre jutottam. Az Nbjt-t illetően tett kritikai észrevételeimet, megállapításaimat inkább technikai jellegűeknek minősíteném azzal a kitételrel, hogy egy nemzetközi jogviszonyt szabályozó törvény mindig egy kifelé mutatott képet fest az adott országról, ezért a külföldön végzett összehasonlító kutatásoknak is nagy eséllyel képezheti tárgyát. De lege ferenda javaslataim közül kiemelném továbbá a kiadatás kapcsán írt javaslatomat, miszerint megfontolandó lehet a munkavégzés szokásos helyének valódi kapocsként történő kodifikálása, ezáltal magyar állampolgár kiadatásának adott esetben történő engedélyezése. Úgy hiszem, hogy minél kevesebb feltételt támasztunk a jogsegélykérelmek teljesítésével szemben, annál inkább várhatjuk (el) ugyanezt is irányunkban, a Magyarország által küldött megkeresésekkel kapcsolatban. A büntetőeljárás átadása során ugyanilyen fontosnak gondolom, hogy a jogorvoslati lehetőségek bővítésre kerüljenek, és az legalább a fogva tartott terhelt számára biztosított legyen, viszont egyelőre

elegendőnek tartanám, ha a törvény által kifejezetten célszerűnek jelölt eseteken kívüli ok alapján történő átadásnál élhessen e jogosultságával az érintett.

Úgy vélem, hogy a tágabban értelmezett büntetőjogról – ha csak egy picivel is, de - más-más képet alkot munkája során a nyomozó, a vizsgáló, a bíró, az ügyész, illetve az abban védőként résztvevő ügyvéd, és megint más tartalmat tulajdonít neki a kívülálló civil vagy az akarata ellenére bevont személy. El kell fogadni a nézetbeli különbségeket, a gondolkodásmódok eltéréseit, hiszen a jogszabályok is differenciált feladatokat rónak a hatóságokra és a magánszemélyekre.

Az évről évre egyre hangsúlyosabbá váló adatvédelmi szabályok és emberi jogi garanciák érvényre juttatása könnyedén vezethet az eljárások túlbürokratizálódásához, ami a gyorsaság és költségtakarékosság ellenében hat. Rendkívül nehéz ezen egymással konkuráló kívánalmakat úgy összeegyeztetni, hogy a bűnügyi együttműködés területét ne az egy helyben való toporgás és forgolódás, hanem a haladás jellemezze. Egy nemzetközi bűnüldöző hatóság – „európai FBI” - felállításához és határon átnyúló bűncselekmények hatáskörébe utalásához szükséges fokú integráció még az Európai Unióban sem jött létre, és az is lehet, hogy soha nem is fog. Kardinális szemléletváltásnak minősült anno az állami szuverenitás oly módon történt átértelmezése, mely szerint az államoknak csak földrajzi értelemben vannak határaik, gazdasági társaságaik, polgáraik vagy az adott országhoz kapcsolható tárgyak, termékek révén valójában a világ minden táján jelen vannak, még hozzá egy időben, és a kooperációban való részvételükkel nem hogy nem mondanak le felségjogaikról, hanem éppen, hogy így tesznek tanúbizonyságot azok gyakorlásához fűződő jogosítványaik meglétéről. A kontinensek meghatározó országai vagy országcsoportjai között évtizedről évtizedre fokozódik a gazdasági verseny, ezáltal feszültség generálódik. Meggyőződésem szerint a kultúrák, tradíciók és világnézetek közötti differencia konfliktusmentes áthidalására és az eszkalálódó feszültség csillapítására egy újabb szemléletváltásra lenne szükség. Egy olyanra, mely után a szuverenitás azt fejezné ki, hogy az állami főhatalom gyakorlásának az együttműködési kötelezettség teljesítése a feltétele, nem pedig fordítva.

17. IRODALOMJEGYZÉK

1. Jozef Balga: A kölcsönös bűnügyi jogsegély az Európai Unió jogrendszerében - In: Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIV., Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs, 2013,
2. Wiener A. Imre: Nemzetközi bűnügyi jogsegély, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1993,
3. Márkus Ferenc: A büntető ügyekben nyújtott jogsegély mint a nemzetközi büntetőjog intézménye - In: Állam és jogtudomány 12. évf. 2. sz., MTA Jogtudományi Intézet, Budapest, 1969,
4. Karsai Krisztina – Ligeti Katalin: Magyar alkotmányosság a bűnügyi jogsegélyjog útvesztőiben – In: Magyar jog 55. évf. 6. sz., HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2008,
5. M. Nyitrai Péter: Nemzetközi és európai büntetőjog, Osiris Kiadó, Budapest, 2006,
6. Márkus Dezső (szerk.): Magyar Jogi Lexikon V. kötet, Pallas Rt., Budapest, 1904,
7. Békés Imre (szerk.): Büntetőjog Általános Rész, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2003,
8. Wiener A. Imre (szerk.): Büntetőjog Általános Rész, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2002,
9. History of INTERPOL (Az INTERPOL története), <http://www.interpol.int/About-INTERPOL/History/> (2014. 02. 28.),
10. Törő Andrea: A nemzetközi bűnügyi együttműködés kezdetei - In: Ügyészek lapja 17. évf. 6. sz., Ügyészek Országos Egyesülete, Budapest, 2010,
11. Bursics Zoltán: A magyar anyagi büntetőjog vázlata, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1936,
12. Hlavathy Attila: Bűnügyi jogsegélykapcsolatok a pannón régióban 1993 őszén - In: Ügyészségi Értesítő XXX. évf. 2. szám, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Rt., Budapest, 1994,
13. Bócz Endre: Bűnügyi együttműködés az Európai Tanács tagországainak ügyészségei között - In: Ügyészek lapja 4. évf. 1. sz., Ügyészek Országos Egyesülete, Budapest, 1997,
14. Busch Béla (szerk.): Büntetőjog Általános Rész, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2009,

15. Holé Katalin: Bűnügyi együttműködés Európában - In: Kriminológiai és kriminalisztikai tanulmányok (1996-1999) 36. kötet, Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet, Budapest, 1999,
16. M. Nyitrai Péter: A nemzetközi bűnügyi együttműködés elméletének alapjai Hugo Grotius gondolatvilágában - In: Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica Tomus XVI, Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 1999,
17. Ligeti Katalin: Büntetőjogi és bűnügyi együttműködés az Európai Unióban, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2004,
18. M. Nyitrai Péter: A nemzetközi bűnügyi együttműködés hazai jogának nemzetközi jogi konformitása – In: Büntetőjogi Kodifikáció 2005/1, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2005,
19. Nagy Judit: Közös nyomozócsoporthok az Európai Unió tagállamai közötti bűnügyi együttműködésben – PhD értekezés, KRE, 2010, p. 10, http://193.224.191.196:8080/phd/Nagy_Ertekezés.pdf (2014. 02. 15.),
20. Fejes Péter: Az európai büntetőjogi integráció erősítésének lehetőségei és akadályai – PhD értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem, 2008, p. 117, http://phd.lib.uni-corvinus.hu/405/1/fejes_peter.pdf (2014. 02. 11.),
21. Harmati Judit - Láris Liliána: Bűnügyi együttműködés az európai unióban - In: Ügyészek lapja 15. évf. különszám, Ügyészek Országos Egyesülete, Budapest, 2008,
22. Nagy Ferenc - Karsai Krisztina: A kerethatározat „Az európai büntetőjog új kihívásai és a magyar büntető jogalkotás” című OKTK B. 1937/XII/02 sz. kutatás - In: Büntetőjogi kodifikáció 2003/1-2, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2003,
23. M. Nyitrai Péter: A nemzetközi bűncselekmény koncepciója – In: Jog, állam, politika 2. évf. 1. sz., Széchenyi István Egyetem – Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, Győr, 2010,
24. M. Nyitrai Péter: Nemzetközi bűnügyi jogsegély Európában, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2002,
25. M. Nyitrai Péter: A nemzetközi bűnügyi együttműködés területeinek összefonódása Európában: nemzetközi rendőri együttműködés és nemzetközi bűnügyi jogsegély - In: Belügyi szemle (1995-2006) 52. évf. 5. sz., Belügyi Szemle Szerkesztőség, Budapest, 2004,

26. M. Nyitrai Péter: Wiener A. Imre szerepvállalása a nemzetközi bűnügyi jogsegély jogának hazai fejlesztésében - In: Jog, állam, politika 3. évf. különszám, Széchenyi István Egyetem – Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, Győr, 2011,
27. Wiener A. Imre: Reflexió egy törvénytervezetre a nemzetközi bűnügyi jogsegélyről - In: Jogtudományi közlöny 42. évf. 4. sz., MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság, Budapest, 1987,
28. Ligeti Katalin - Kondorosi Ferenc: Az európai büntetőjog kézikönyve, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2008,
29. Schiffner Imola: A diplomáciai védelem a nemzetközi jogban – PhD értekezés, SZTE, 2010,
http://doktori.bibl.u-szeged.hu/879/1/Schiffner_Imola_ertekezes.pdf (2014. 02. 19.),
30. Szép Árpád: A menedékjog mint a büntetőjogi felelősségre vonás akadálya - In: Büntetőjogi Szemle 2013/1-2. sz., HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013,
31. M. Nyitrai Péter: A specialitás elve a kiadatási jogban - In: Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica Tomus XVII, Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 2001,
32. Bátki Pál: Extradition – study of a successful case (Kiadatás – tanulmány egy sikeres ügyről), <http://batki.info/index.php/extradition/> (2014. 01. 29.),
33. M. Nyitrai Péter: A kiadatási jog nemzetközi forrásainak szerepe a terhelt jogvédelmének nézőpontjából, in: Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica Tomus XIX, Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 2001,
34. Lothar Reuter – Karola Wille: A büntetőeljárás átvétele az NDK és a többi szocialista ország közötti bűnügyi együttműködésben - In: Jogtudományi közlöny 42. évf. 4. sz., MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság, Budapest, 1987,
35. Verebics János: Az információs bűncselekmények és az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tételének lehetősége az új Btk.-ban - In.: Gazdaság és Jog 14. év. 2. sz., HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013,
36. Törő Andrea: Bizonyíték-transzfer az európai bűnügyi együttműködésben - PhD értekezés, SZTE, 2013,
http://www.ajtkdi.hu/pdfs/Toro_Andrea_ertekezes_mhvita.pdf (2014. 03. 01.).

17.1. Nem idézett, egyéb művek jegyzéke

- Auer László: Gondolatok az Európai Unióban megvalósuló bűnügyi együttműködésről - In: Ügyészek lapja 11 évf. 3. sz., Ügyészek Országos Egyesülete, Budapest, 2004,
- Geller Balázs József: Nemzetközi büntetőjog Magyarországon, adalékok egy vitához, 2009,
http://www.shp.hu/hpc/userfiles/geller/nemzetkozi_bj_magyar_vonatkozasok_2010_06_08.pdf (2014. 01. 31.),
- Hegyaljai Mátyás: A nemzetközi bűnügyi együttműködés – In: Kül-Világ, a nemzetközi kapcsolatok folyóirata IX. évf. 2012/4. sz., Kül-Világ Alapítvány, Budaörs, 2012,
- Lévai Ilona: Kárfelelősség az EU tagállamok közötti igazságügyi bűnügyi együttműködés kontextusában – In: Ügyészek lapja 17. évf. különszám, Ügyészek Országos Egyesülete, Budapest, 2010,
- Leyrer Richárd: A Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ tevékenysége - In: Belügyi szemle (1995-2006) 53. évf. 12. sz., Belügyi Szemle Szerkesztőség, Budapest, 2005,
- M. Nyitrai Péter: A kiadatás intézménye a nemzetközi büntetőjogban – egy új korszak régi-új kihívásai Eruópában, ME, 2003, http://midra.uni-miskolc.hu/JaDoX_Portlets/documents/document_5595_section_923.pdf (2014. 02. 07.),
- M. Nyitrai Péter: A pénzügyi bűncselekmények és a jogsegély - In: Cég és jog 5. évf. 4. sz., Napi Gazdaság Kiadó Kft., Budapest, 2003,
- M. Nyitrai Péter: Jelenkori tendenciák a kiadatási jog területén, különös tekintettel az Európai Unióra – In: Kriminológiai és kriminalisztikai tanulmányok (1996-1999) 36. kötet, Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet, Budapest, 1999,
- Mátyás Imre: Bűnügyi együttműködés az Európai Unióban, különös tekintettel az Unió pénzügyi érdekeit sértő bűncselekményekre - In: Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica Tomus XVII, Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 2000,

- Wiener A. Imre: Az emberi jogok érvényesülése a bűnügyi jogsegélyben – In: Acta Humana Emberi jogi közlemények No. 11., MTA Állam- és Jogtudományi Intézete, Emberi Jogok Magyar Központja, Budapest, 1993.

18. HIVATKOZOTT JOGI NORMÁK ÉS RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

1. 1871. évi XXIV. törvénycikk a Svéd-Norvég királysággal 1868. évi június 2-án a közbüntetések kölcsönös kiadása tárgyában kötött államszerződésről,
2. European Convention on Extradition 1957, Paris (Európai Kiadatás Egyezmény 1957, Párizs),
3. 1965. évi 4. törvényerejű rendelet a New-Yorkban, 1961. március 30-án kelt Egységes Kábítószer Egyezmény kihirdetéséről,
4. 1972. évi 8. törvényerejű rendelet a légi járművek jogellenes hatalomba kerítésének leküzdéséről Hágában, az 1970. évi december 16. napján aláírt Egyezmény kihirdetéséről,
5. 1973. évi 17. törvényerejű rendelet a polgári repülés biztonsága elleni jogellenes cselekmények leküzdéséről Montrealban, az 1971. évi szeptember hó 23. napján aláírt egyezmény kihirdetéséről,
6. Egyezmény a Benelux Gazdasági Unió Államai, a Németországi Szövetségi Köztársaság és a Francia Köztársaság kormányai között a közös határaikon történő ellenőrzések fokozatos megszüntetéséről 1985. június 14-én kötött Schengeni Megállapodás Végrehajtásáról,
7. 1987. évi 24. törvényerejű rendelet a Tűzszedés Elleni Nemzetközi Egyezmény kihirdetéséről,
8. 1988. évi 3. törvényerejű rendelet a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni nemzetközi egyezmény kihirdetéséről,
9. 1994. évi XVIII. törvény a Párizsban, 1957. december 13-án kelt, európai kiadatási egyezmény és kiegészítő jegyzőkönyveinek kihirdetéséről,
10. 1994. évi XIX. törvény a Strasbourgban, 1959. április 20-án kelt, a kölcsönös bűnügyi jogsegélyről szóló európai egyezmény és kiegészítő jegyzőkönyvének kihirdetéséről,
11. 1999. évi LIV. törvény az Európai Unió bűnüldözési információs rendszere és a Nemzetközi Bűnügyi Rendőrség Szervezete keretében megvalósuló együttműködésről és információcseréről,
12. 8001/2001. (IK. 4.) IM tájékoztató a nemzetközi vonatkozású ügyek intézéséről,
13. 2002. évi LIX. törvény a terrorizmus finanszírozásának visszaszorításáról New Yorkban, az Egyesült Nemzetek Közgyűlésének 54. ülészakán, 1999. december 9-én elfogadott nemzetközi Egyezmény kihirdetéséről,

14. 2002. évi XXV. törvény a robbantásos terrorizmus visszaszorításáról, New Yorkban, az Egyesült Nemzetek Közgyűlésének 52. ülészakán, 1997. december 15-én elfogadott nemzetközi egyezmény kihirdetéséről,
15. 11/2003. (ÜK. 7.) LÜ utasítás a vádelőkészítéssel, a nyomozás törvényessége feletti felügyelettel és a vádemeléssel kapcsolatos ügyészi feladatokról
16. 2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról,
17. 8002/2008 IRM tájékoztató a nemzetközi vonatkozású büntető ügyek intézéséről,
18. a Tanács 2009/948/IB kerethatározata (2009. november 30.) a joghatóság gyakorlásával kapcsolatos, büntetőeljárások során felmerülő összeütközések megelőzéséről és rendezéséről,
19. az Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EU irányelve (2012. 10. 25.) a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról,
20. Be.: 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról.
21. Bszne.: 2002. évi LIV. törvény a bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködéséről.
22. Btk.: 1978. évi IV. illetve 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről.
23. Eube.: 2012. évi CLXXX. törvény az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről.
24. Jogs. tv.: 2007. évi XXXVI. törvény a szabálysértési jogsegélyről.
25. Ket.: 2004. évi CXL. törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól.
26. Nbjt.: 1996. évi XXXVIII. törvény a nemzetközi bűnügyi jogsegélyről.
27. Nmjt.: 1979. évi 13. törvényerejű rendelet a nemzetközi magánjogról.

A konzultációkon történő részvétel igazolása

A hallgató neve: dr. Vastag Gyula

A belső konzulens neve és beosztása: dr. PhD. Budaházi Árpád adjunktus

A témát kiadó önálló oktatási szervezeti egység neve: NKE-RTK Büntetőeljárásjogi Tanszék

Nevezett hallgató a 2013/2014. tanévben a diplomamunka készítésével kapcsolatos konzultációkon rendszeresen részt vett.

Az elkészített dolgozatot „A nemzetközi bűnügyi jogsegély” címmel bemutatta, a dolgozat saját szellemi termék, plágium gyanúja nem merült fel.

A dolgozatnak a Záróvizsgálóhoz kapcsolódó bírálati eljárásra történő beadásával egyetértek.

Budapest, 2014. április

dr. PhD. Budaházi Árpád adjunktus

Nyilatkozat

Alulírott dr. Vastag Gyula NKE-RTK rendészeti vezető szakos hallgató (Neptun kód: PHLM63) büntetőjogi felelősségem tudatában kijelentem, hogy a „A nemzetközi bűnügyi jogsegély” című, a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának Büntetőeljárásjogi Tanszékén benyújtott jelen diplomamunka saját szellemi tevékenységem eredménye, a benne foglaltak más személyek jogszabályban rögzített jogait nem sértik.

Ezennel hozzájárulok ahhoz, hogy a Nemzeti Közzolgálati Egyetem a diplomamunkám egy példányát a könyvtárában tárolja (elektronikus adathordozón rögzítse), azt mások számára hozzáférhetővé tegye.

Hozzájárulok ahhoz is, hogy más személyek a diplomamunkában foglaltakat tanulmányaik, kutatásaik során – a hivatkozási előírások betartásával – felhasználják.

Budapest, 2014. április 15.

Dr. Vastag Gyula